

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1982

OKTÓBER

BALOGH GÉZA

Kiskirály—drámák

Ivo Bresan szörnyű víg tragédiái

„Tragédia s víg! kurta és unalmas! Az
annyi, mint tüzes jég, barna hó. Hogy fér
meg együtt e megférhetetlen?

(Shakespeare: Szentiváéji álom)

Šibenik húszezer lakosú, jellegzetes *dalmát* kisváros az Adria partján, Splittől háromnegyed órányi autóbusszjárrásra. Elegáns és a konvertibilis valutával kibélelt zsebnek nem túlságosan drága szállodáit nyaranta el-lepik a kevésbé tehetős nyugati és a még kevésbé tehetős fajtánkbéli turisták. Kétévenként egyszer, tíz-tizenkét napra a jugoszláv kulturális élet egyik központjává alakul: a művészet valamennyi ágának részvétele-vel itt rendezik meg a drámapályázattal, ankétokkal, kiállításokkal, beatkoncertekkel és tűzijátékkal tarkított gyermekfesztivált. A mese, a képzelet, a játék, a gyermekközönség veszi birtokba a varázsos hangulatú, fehér sziklákból épült várost. Meg írók, képzőművészek, muzsikusok, színházi, film- és tévészakemberek, akik gyermekeknek szánt műveiket hozzák el a szigorú zsűri és a még szigorúbb közönség ítélőszéke elé. Pompás barokk paloták udvarán, színházteremben, utcán, alkalmi kertmozikban folynak az előadások a kora esti óráktól késő *éjszakáig*. Mert nappal nagyon meleg van. A tikkasztó körengeteg patyolattiszta utcái déltájban kihálnak. A helybeli és az eseményekre ideutazó vendéggyerekeket ágyba dugják, hogy bírják szusszal az éjjel utáni nyúló programot. Aki meg teheti, az a strandok valamelyikén lubickol az igazán-kék tengerben.

En néhányszor ellenálltam az Adria csábításának, és a déli órákat a városban töltöttem. Róttam a *macska*-köves utcákat, lépcsőket, sikátorokat, bámultam a bezárt üzletek szerény kirakatait. És akkor valami furcsa dolog történt velem. Tudtam, hogy életemben először vagyok itt mint a gyermekfesztivál „egytagú” magyar de-legációja. És mégis — ismerősek kezdtek lenni a sosem látott utcák, terek, mintha már jártam volna erre felé. Távoll áll tőlem minden okkultista hajlam, lassan mégis hinni kezdtem a reinkarnációban: talán valamelyik dal-inát kupec- vagy olasz főnemes-előéletemben éltem volna ezen a helyen. Ijedtemben és zavaromban köszönet-ni kezdtem a függönyök, ablakok mögül rám leskelődő embereknek, akik persze rémülten eltűntek a kihalt vá

ros egyetlen járókelőjének szeme elől. Mielőtt súlyosbodni kezdett volna a bajom, melyet csakis a melegnek tulajdonítottam, tudatzavarom elhatalmasodása elől gyorsan betértem egy úgyszintén kihalt bisztróba. A hőségtől még jobban megtépzott szerb-horvát nyelvtudásommal jó hideg sört és pizzát kértem. Dadogásomra az álmos pincér tüstént felélénkült, és ettől kezdve kizárólag olaszul szólt hozzám.

Talán az olasz nyelv dallama tette, de személyiség-zavarom kezdett fokozatosan helyreállni. Amikor szerény, ám napidijas zsebemnek nem épp filléres ebédemet elfogyasztván, a pincér udvariasan megkérdezte, izlett-e a pizza bolognese, már nem is tudom, milyen nyelven válaszoltam, de azt hiszem, hirtelen felkiáltottam: CONTE DELLA SCALA! Ez ugyan teljesen olaszul van, csak éppen semmi értelme sincs egy snackbárban ilyesmit vágni szegény ijedt pincér fejéhez. Ő ugyanis feltehetőleg nem olvasta még Ivo Bresan nevű honfitársa *DiszvacSORA a temetkezési vállalatnál című* darabját. En viszont éppen egy hónappal šibeniki kirándulásom előtt ismertem meg ezt a komédiát, és egyszerűen megnyugodhattam: elmeállapotomat illetően nincs különösebb baj, csupán a Bresan-darab helyszíneit és szereplőit véltem felismerni a szép díszletvárosban.

A pincér elég furcsán nézett rám — talán olasztudásába vetett hite rendült meg a számára érthetetlen idioma hallatán, én viszont gyanakodva végigmértém: ki tudja, hátha ő is egy Della Scala-sarj, aki talán már be is jelentette igényét a sirboltra a temetkezési vállalatnál? És ha így van, vajon, igazi, vér szerinti leszármazott vagy szélhámos? Mindenesetre sietve elhagytam gyógyulásom színhelyét.

Nem voltam én alaposan felkészülve Ivo Bresanból, és így fogalmam sem lehetett arról, hogy szorosabb köze lehet ehhez a városhoz. Két nappal később, a fesztivál egyik fogadásán derült ki, hogy az egyik korombeli — és ezért természetesen fiatalembernek vélt — úr, akivel többedmagammal kezdet fogtam: Ivo Bresan, a hely-beli gimnázium tanára, a fesztiválhoz kapcsolódó drámapályázat zsűrijének tagja, az akkor már nálunk is jól ismert *Paraszt-Hamlet* szerzője. Kedvem lett volna az állófogadás zürzavarában visszasodródni hozzá és el-mesélni „reinkarnációs” élményemet azzal a darabjával kapcsolatban, amelynek alighanem én voltam az első külföldi olvasója, hiszen még mindenről tudó belgrádi filosz barátom sem hallott róla. De tolokodástól irtózó jólneveltségem meggátolt abban, hogy szót váltsak e szívemnek kedves darabok szerzőjével, inkább róla kérdezősködtem.

Bresan, állítólag, különc. A világ minden kincseért nem hajlandó elhagyni Šibensket (ezt meg tudom érte-ni), lemondani tanári állásáról abban a gimnáziumban, amelynek egykor diákja volt, és Zágrábba költözni, ahol minden horvát író, aki csak valamit is ad magára, él.

Igaz, különnek csak az utóbbi években tartják ezért, amióta sikerei vannak (nem is akármilyenek). Korábban évekig dilettánsnak nézték, grafomániás vidéki bölcsésznek, aki egyetlen drámáját végigküldözteti az összes létező horvát színház címére.

A színházak persze a fülük botját sem mozdítják. Ez is érthető, hiszen már a terjedelmes címe is epigont sejtet: *Egy feledhetetlen Hamlet-előadás Blatuša körét Alsó Mrduša községében, amely a szocialista szövetség helyi szervezete, a termelőszövetkezet és a Kommunisták Szövetsége helyi szervezete megrendezésében került bemutatásra. Az vesse az első követ a színházi dramaturgokra, akinek a címoldal elolvasása után nem Peter Weiss Marat-Sade-ja jut eszébe kilométeres címével.*

És ha bosszankodva bár, de munkaköri kötelességből valamely balsorsú lektor mégis végiglapozza, azt tapasztalja, hogy nemcsak a címet leste el jeles kortársától: a játszott szerepek és a játszóknak valódi sorsának párhuzamai alkotják ennek a tragikus pamfletnek a gerincét. Mi-közben hősei a frissen megszerzett néphatalom és az új kultúra szellemében, a maguk szája íze szerint át-dolgozzák a „kapitalista” angol szerző ideológiai hibáktól hemzsegő, mindenféle úri népek bajain szenvelvő, ám kétségtelenül eseménydús darabját, sorra találják gazdára a testhezálló szerepek : Claudius a helybeli fő-fő-kiskirály, az egy személyben párttitkár és tsz-elnök Mate Bukara elvtárs játssza, Gertrudot kocsmárosné-szeretője, Hamletet pedig az az ifjú, akinek apját Bukara-Claudius koholt vádak alapján börtönbe juttatta. A szerző gondosan kidolgozza az érintkezési pontokat : *komédiába* ágyazott kezdetektől a tragikus végkifejletig.

Öt évvel a megírása után mégis színpadra kerül Brešan első darabja: Božidar Violić rendező felismeri benne a megújulásra és némi átértékelésre váró, új típusú népszínház lehetőségét. Igaz, „csak” egy diákszínházban, a zágrábi Teater ITD („Satöbbi Színház”) mutatja be, amely azonban időközben — nem túlzás, ha azt mondjuk: többek közt épp e bemutató kapcsán -- a horvát főváros legizgalmasabb színházi műhelyévé érlelődött.

Az 1971-es premier a BITEF az évi kirobbanó hazai sikerét jelenti. Egy esztendővel később elnyeri a *Sterija* Játékok írói nagydíját. A zágrábi ősbemutatót követi az eszéki, a varasdi, a szabadkai, a titogradi, a niši, a zenicai, az újvidéki, majd számos külföldi előadás, köztük *három magyarországi* vállalkozás : Szegeden, Boglárlellén, legutóbb pedig a Televízióban. Írója egyszeriben a legsikeresebb szerző lett hazájában és a legtöbbet játszott jugoszláv író külföldön.

Az elsődramás szerző hirtelen jött sikere mindig veszélyes. Nem is annyira az író személyére (Srešan sok

kal bölcsőbb ember annál, és éppen eleget várt *erre a* dicsőségre, hogysem a fejébe szálljon), mint inkább a várakozókra nézve, akik mindig azt remélik, hogy a második jelentkezés írói erényekben és sikerben egyaránt túlszárnyalja majd az elsőt. Második drámája, *A lakóbizottsági elnök halála* csalódást okoz a kritikusok-nak. A téma és az írói módszer ismétlődését látják *A sátán a bölcsészkaron* bemutatójának méltatói is. Előbbi az eszelőssé fajuló pitiáner látszathatalom körképe, utóbbi pedig bizarr moralitás egyházi és politikai dogmák szövetségéről, a Faust-legenda jelenkori *parafrázisaként*. Fausner professzor megkísértésének története *formájában* is emlékeztet a Paraszt-Hamletre : ugyan-olyan eszelős -- ezúttal valpurgis éji -- körtáncos éj véget a realitást irrealitással, nyers naturalizmust csodákkal elegyítő tragikus komédia.

Engem minden más irodalmi előképénél inkább Alfred Jarryra emlékeztet ez a három darab. Épp olyan extravagáns, gátlástalan, bővérű és tébolyító mindhárom, mint az abszurd színházat akaratlanul megteremtő diákcsinny szerzőjének démoni paródiája. Trónbitorló kis-királyai monumentális férgek, hatalmasra duzzasztott karikatúrák egy-egy tragédiába átbillenő pamfletben. Szertelenek és szélösségesek, ám nyerseségükben is tudatosan és pontosan stilizált komiko-tragédiák.

Talán az így szerzett újabb tapasztalatok birtokában döntött úgy az író, hogy ha témát nem is, de műfajt vált! Kritikusai annyit emlegették kompozíciós aránytalanságait, ösztönösségét (amely, mint az ösztönnel már Shakespeare óta lenni szokott, hol kirobbanó sikert, hol meg fiaszkót szül), hogy elhatározta, bebizonyítja: igenis mindent tud, amit egy jó vigjátékírónak tudni kell. Shakespeare, Jarry, Peter Weiss iskoláját már kijárta, most Nušičhoz és Molnár Ferenchez iratkozik be. *A Díszvacsora a temetkezési vállalatnál* szerzője egy „pièce bien faite” álöltözetében jelenik meg, hogy tovább rajzolja *kiskirálymodelljeit*, a korrupt és ostoba hősök megáldozatok portréját. Megszelidült, mert a kor is szelidebb, amelyben ez a darab játszódik. Már nem történelmet ír 1945 és 1949 között, hanem napjainkban játszódó komédiát. *A Díszvacsora* hősei már nem kezdő dilettánsok a hatalom gyakorlásában, ezért talán nem is olyan veszedelmesek és tragédiába valók. Ezek már megtanultak élni, no meg visszaélni a hatalommal. Profik. Ezért kell egy minden hájjal megkent profi szélhámost szembeállítani velük, aki majd ellátja a bajukat. A vér-fagyasztó, tragikus vég helyett csak egy komor felhő jelenik meg a darab végén a kriptalakó Tica képében, hogy azért a körtánc tovább folytatódjék. Ezen akár szívből kacaghatunk is. Feltéve, ha kedvünk szottyan gondtalanul nevetni ezen a kesernyés, *fanyar* vigjáték-kon.

IVO BREŠAN

Díszvacsora a temetkezési vállalatnál

Színháték hat képben, előjátékkal!
Fordította: Bojtár Endre

Szereplő személyek:

MURINA, a temetkezési vállalat igazgatója
MIKAC, a temetkezési vállalat könyvelője
JURETA, a sírásók főnöke
I. SÍRÁSÓ
II. SÍRÁSÓ
I. KERTÉSZ
II. KERTÉSZ
ADMINISZTRÁTORNÓ a temetkezési vállalatnál
BAJDO, a városi tanács elnöke
KOZLINA, a „Luna” szállodavállalat igazgatója
LUKESA, karmester
LASICA, művész
DON FELICIO, plébános
TICA, csavargó
DOKTOR, szélhámos
MUSICA, szélhámos
I. ÖREGEMBER
II. ÖREGEMBER
III. ÖREGEMBER EGY KIS TENGERPARTI
VÁROS LAKÓI

Előjáték

Egy tengerparti kisváros temetője, valahol Dalmáciában. Az egyformán szerény sírok között egy nemesi család monumentális, szecessziós stílusú kriptája magasodik. A kriptá fölött girlandokkal és szobrokkal díszített kis kápolna áll, amelyhez lépcső vezet föl. Homlokzatán jól kivehető felirat: CONTE DELLA SCALA. Holdas éjszaka; halvány fény világítja be a színt. A Doktor és Musica érkezik, ellenkező irányból. A Doktor hatvan körüli, ősz hajú, választékos eleganciával öltözött ár, míg Musica húsz és harminc év közötti magas, sovány, hosszú lábú és nagy orrú fiatalember. Szemmel láthatóan itt van randevűjük, mert nesztelenül köröznek a sírok között, míg csak nem találkoznak

MUSICA Ön az, tisztelt doktor úr?

DOKTOR En, fiatal barátom. Mi újság? Remélem, szerencsével jártál?

MUSICA Nagyon meg lesz elégedve. Csak... mért itt, a temetőben kellett randevűznünk? Mi a firka a dologban?

DOKTOR Magadtól is rájöhetsz

MUSICA (észreveszi a Della Scala család kriptáját) Aha!...

Meg kell adni, így eső blikkre jól néz ki pompás munka, csak nem tudom ...

DOKTOR Ezt most hagyjuk! Majd később... Először téged hadd halljalak. Mit tudtál meg?

MUSICA (előszed egy noteszt és olvas belőle) Szóval, tisztelt doktor úr, a helység, ahol jelenleg vagyunk, körülbelül hatezer lelket számlál ... Először a tizen-egyedik század táján említik... A tizenötödik században, a velencei uralom idején ...

DOKTOR Üristen, ne kezd nekem Ádámtól-Évától! Fogd rövidre, csak a lényeg. Tudod, hogy minden perc drága... Es ha lehet, hagyd a „tisztelt doktor urazást”. Nincs a világnak olyan nyelvtana, amiben a „tisztelt” jelző kapcsolatba hozható a személyemet jelentő főnévvel.

MUSICA Nekem más a véleményem. Az éri repertoáromban maga az egyetlen, akire ráillik. Így vagy úgy, ami vagyok, azt magának köszönhetem.

DOKTOR Na, ha ahhoz méred az adósságodat, ami most vagy, akkor igen kevéssel tartozol... Nem épp az erény ösvényein vezetgettelek.

MUSICA Csak az életemet köszönhetem a doktor úr-nak! Ha kéthónapos csecsemő koromban nem húz ki a kútból, és nem fogad örökbe, most nem élnék. Többet tett értem, mint a szüleim, akik oly nagyvonalúan akartak tőlem megszabadulni.

DOKTOR Lehet. Azonban azt is látnom kell, hogy a nevelésed nem tökéletes. Túl szentimentális vagy, ami életveszélyes a mi szakmánkban. Na elég, a tárgyra!

MUSICA A legfontosabb adatokra szorítokozom. Baromi sokan vándoroltak ki tőlünk Amerikába. Jóformán nincs olyan család, ahol ne volna egy gazdag rokon. Számunkra a legizgalmasabb egy bizonyos John Gorskovics. Ötven éve hajózott át az Újvilágba, azóta egy-szer sem volt itthon. Kapcsolatot nem tart fenn senkivel, levelezni nem levelez. Amerikában mázlija volt, állítólag többszörös milliomos, a kaliforniai San Pedróban egy hatalmas hajótársaság tulajdonosa.

DOKTOR Van a városban rokona?

MUSICA Nincs. Tuti, hogy nincs. Az összes kihalt, még a háború előtt., mégpedig nyomorban. A pasas nem hogy soha egy árva kanyit sem küldött, de az sem érdekelte, egyáltalán a világon vannak-e. Úgy fest, hogy Amerikában sincs senkije, nem nősült egyszer sem. Egyszóval, a figura világos : magánakvaló vén szivar, nógyülő, emberkerülő, akinek a dollár a mindene. és akinek gőze sincs arról, mi az a felebaráti szeretet meg hazafiság.

DOKTOR Pompás! Mister John nem is sejti, hogy van a világon valaki, aki el van ragadtatva a rossz tulajdonságaitól ... Ha még azt is tudnánk, milyen a fizimiskája.

MUSICA Arról is kiszimatoltam valamit. Középmagas olyanforma, mint a doktor úr... és gvermekkorában elvesztette a jobb szemét.

DOKTOR Ezek felbecsülhetetlen értékű adatok, de csak abban az esetben, ha nem a városban koszlattl utánuk, és ha senki nem látott és nem jegyezte meg a képedet.

MUSICA Hogy képzeled, tisz ... izé... doktor! Be sem tettem a lábam a városba. Fent a hegyen tanyáztam le, egy kis faluban, egy özvegyasszonynál, akit úgy elkábítottam, hogy teljesen kitért a lelkét...

mást is. Ő járt be a városba, ő gyűjtögette útmutatásaim alapján az információkat.

DOKTOR Sejtettem! Az özvegynek nyilván csinos hát-sója volt, ezért aztán félredobtál minden óvatossági rendszabályt.

MUSICA Ne majrézzon, doktor! Tényleg jó a segge, de amit tőlem kapott, attól az emlékezőtehetsége is el-tömődött. Ráadásul fogalma sincs, mire kellene nekem azok az adatok. Azt hiszi, hogy a balhé a város javát szolgálja.

DOKTOR Na jó, majd meglátjuk. Nem mondhatom, hogy rosszul dolgoztál volna... Most gyere, megmutatom, én mit találtam. (A Della Scala-siremlékhez vezet) Na, mit szólsz?

MUSICA Már mondtam, klassz. Csak nem tudom, mi van, ha el valaki ezek közül a Della Scalák közül?

DOKTOR Ne aggódj. Az adatgyűjtésben még nálad is pontosabb voltam. Jobb forrásból meregettem, mint a te özvegy: Szent Antal állt a rendelkezésemre, jobban mondvá földi helytartói, a spliti püspöki archívumban. A Della Scala grófok rég kihaltak. Parancsolj Ettore, a család feje, aki ezt a kriptát emelte, 1867-ben hagyta itt az árnyékvilágot. Felesége, Katarina sem húzta soká, és 1870-ben követte urát. Most jönnek dicsó utódaik! Archibaldo, a fi-tik, a dalmát autonóm mozgalom egyik vezére, 1901-ben szenderült jobblétre. A lányuk, Maria, férjezett De Caris, 1905-ben. És következnek Archibaldo gyermekei. Giuseppe fiatalon, huszonöt éves korában esett el az első világháborúban. Filippo, a lángelkű jugoszláv nacionalista, a spliti főcserkész, 1928-ban halt meg. Es végül az utolsó Della Scala Honoré gróf --egy kiábrándult radikális, miután kilépett a diplomá-

ciai szolgálatból, élete végéig, azaz 1932-ig békés ker-
tészkedéssel töltötte napjait. Pont. Ami maradt belőlük, az
itt található, palotájukba pedig a „Luna” szállodavállalat
irodái költöztek.

MUSICA Ez mind szép. De mi van akkor, ha él valami távoli
rokonuk, esetleg más néven?

DOKTOR Nem él. Biztos. Ellenőriztem. Se itt, se Olasz-
országban. Egyetlen személy létezik, akinek a sorsa
ismeretlen. Honoré fia, Michelangelo, újságíró, festő, költő,
lump bohém, életművész és szocialista. Világ-nézete és
+életmódja miatt szakított családjával, nevet változtatott, és
eltűnt valahol a nagyvilágban. Semmi biztosat nem tudni,
csak pletykák, mendemondák keringenek róla. Egyesek azt
rebesgetik, hogy a szakítás után 'nyomban beállt a
kommunisták közé, és hogy most magas posztot tölt be
valahol Zágrábban, és persze titkolja nemesi származását.
Mások azt állítják, hogy a partizánok soraiban érte utol a
halál, a világ-háború alatt. Akárhogy is, több mint negyven
éve nyoma veszett.

MUSICA Azért ebből még balhé lehet!

DOKTOR Nem értem, hogy nem látod, ez éppenséggel a
javunkra szolgál! Igaz, kínos lenne, ha a mi Michelangelónk
negyven év elmúltával épp most bukkanna fel a homályból.
Csakhogy ez nagyon valószínűtlen. Maga a tény viszont,
hogy létezik, vagy hogy létezett, és senki nem tud róla
semmit, még azt sem, hogy hívják, ha él... hát ez
felbecsülhetetlen kincs... persze, csak ha törőd egy kicsit a
kobakod.

MUSICA (megérti) Aha-a! Hogy erre nem gondoltam! Doktor,
maga egy zseni!

DOKTOR Na, elég a locsogásból. Ideje elválnunk. Tudod a
dolgod. Most el kell tűnnöd, de úgy, hogy a jelenésedig
senki nem láthat. Erre nagyon ügyelj, tekintettel az
orrodra. Aki egyszer is megpillantotta ezt az ormányt, az
soha többé ,nem felejt el. A legjobb, ha az özvegyednél
húzódsz meg. És amikor megkapod az értesítést, színre
lépsz! Ertjük egymást?

MUSICA Parancsára, doktor úr... Csak... Tudja, nem árt, ha
a fellépés alá van támasztva ... ha tartása van az embernek
... Az egész akció sikere függhet tőle. Nekem viszont, érti,
ugye...

DOKTOR Rendben! Meríts abból, amit a legutóbbi akcióval
szereztünk.

MUSICA A legutóbbi akcióval? De az istenért, doktor ... Maga
is tudja, hogy végződött: hajszál híján elkaptak bennünket
...

DOKTOR Hogy nem értesz semmit, dága Musicám? én nem a
pénzre gondoltam, hanem a tapasztalatra. Abban az
akcióban annyi tapasztalatra tettünk szert, ami a
továbbiakban többet kamatozhat minden tőkének!

MUSICA Minden tisztelem a tapasztalaté, doktor, de nem
sokra megy vele az ember, ha nem lát a nyomortól, mint az
én esetemben is. Valami csak maradt a varazsdini
szájréből.

DOKTOR Jaj, jaj, micsoda kifejezés! Hát rablók vagyunk mi,
útonálló? Hányszor mondtam, hogy a mi taktikánk abban áll,
hogy az emberek maguk kínálják fel a pénzüket.
Könyörögnek, embereket elfogadjuk. Ki-ütést kapok minden
erőszaktól.

MUSICA Hagyjuk a szókinccsemet, doktor, egy a lényeg: nincs
egy huncut kanyim se, és ez erősen korlátozza a
mozgásszabadságom.

DOKTOR Tehetek én róla? Segíts magadon, ahogy tudsz.
Egyébként is, az én vállamon van az egész vállalkozás
minden +terhe.

MUSICA Jó! De ha kitör a botrány a pofázmányom miatt,
akkor ne engem okoljon ... Viszlát!

DOKTOR Várj már! Hová rohansz ... kivételesen . , a
tartalékalapból kiutalok ... hogy felszerelhesd magad...
Tessék, azt hiszem, elég lesz ruhára, enivaló-ra, lakásra.
Ha marad valami, megtarthatod zsebpénz-nek.

MUSICA (eltesz a pénzt) Sok szerencsét, doktor úr! (Menni
akar)

DOKTOR Várj, Musica! Valamiről megfellegettünk. Nem
mondtad, van-e olyasvalaki a városban, aki ezt az
amerikást ... John Gorskovicsot ismerte.

MUSICA Van. Van egy pár. Persze már mind hetven feletti vén
szivar. Tizenhat-tizenhét éves korukban látták utoljára . . .
úgyhogy ...

DOKTOR Mégis... Az özvegyed szállítson adatokat.
mindegyikről... kicsodák-micsodák, a családjukról..
egyszóval mindent, aminek a legcsekélyebb jelentősége
lehet.

MUSICA Legyen nyugodt, doktor úr... Sok sikert!

DOKTOR Viszont, fiatal barátom!

*Ellenkező irányban távoznak. Miután eltűntek, a Delta Scala
kriptá kápolnájából előbújik egy középkorú, fura külsejű férfi.
Rongyos a ruhája, arckifejezésében van valami riasztó.
Lassan lépked a sírok között, Miközben a szín kívülágosodik,
Pirkad:*

Első felvonás

Első kép

*A temetkezési vállalat igazgatói irodája. A falat a kis
tengerparti városkáról készült akvarellek és szalagos művirág
koszorúk díszítik. A szobában két nagy íróasztal áll. Az
egyiknél, amely nyilvánvalóan az igazgatóé, most nincs senki.
A másiknál Mikac ül, hatvan év körüli, ösztövé, hajlott hátú,
hosszúkarú arcú ember. Dús, hosz - szú haja egészen ősz. Lerí
róla, hogy beteg. Mozdulata nehézkesekek, lassan, monoton
hangon beszél, nagy szüneteket tart a szavak között, nyilván,
mert levegő után kapkod.*

*Ahogy fölmegy a függöny, Jureta lép be, a sírásók főnöke,
'nyomában az I. és a II. sírásó, mindhárman a temetkezési
vállalat egyenruhájában*

JURETA Jó napot! Szabad?

MIKAC Szabad hát... nem tiltja senki ...

JURETA Az igazgató úr bejött már?

MIKAC Még nem... biztos elaludt... De minden perc-ben itt
lehet.

JURETA Lecsücsülhetnének egy kicsit, hogy megvárjuk?
Beszédünk lenne vele.

MIKAC Akár le is fekhatsz, testvér... Megtiltottam én valaha
is bármit a vállalatnál?

JURETA Hát én csak úgy... a tisztesség, ugye. MIKAC Ti
sírásók vagytok az utolsók, akik tartják magukat valami
tisztességhez.

JURETA Es az igazsághoz, signor Mikac, az igazsághoz. Nem
ügy, mint Valenta alatt még két éve is, mikor ő volt a sírásók
főnöke. Amikor valami magas állású. emberre húzta rá a
földet, haptákba vágta magát, és kapta le a fejéről a sapkát.
De ha egy árvát kapart el, csak leporolta a kezét és annyit
mondott: Ecco la! Es ugyan mondja már, mit ért vele! Mikor
Sima Szkara őt temette, szintén csak leporolta a kezét és
azt mondta: Ecco la!

MIKAC Nem tudom, ilyenkor mi okosabbat lehet mondani
annál, hogy Ecco la! Voltál... és már nem vagy... Kész...
Ha jól belegendol az ember, van valami bölcsesség ezekben
a szavakban.

JURETA Eee, nem egészen úgy van az! Mert a magasabb
rangúaknak mért nem ugyanazt mondta, he?

MIKAC Ki tudja... talán attól félt, hogy félremagyaráznák... a
hozzátartozók... a végén kellemetlensége származik belőle,
már ha csakugyan nagy halottról van szó ...

JURETA Nincs nálunk ilyen, signor Mikac. Mi minden-kinek
egyformán megadjuk a tisztességet, és egyformán földeljük
el, legyen az a legutolsó utcarongya, vagy például egy
olyan, amilyen nemrég jött abból az Amerikából.

MIKAC Kiféle-miféle az az ember?

JURETA Valami John Gorskovics. Azt beszélnek, ötven éve
vándorolt ki, és hogy igen vagyonos személy lett belőle.

I. SÍRÁSÓ Vagyonos! Jureta ... több annál a dollár, mint
nálunk a tetű. A hajói járják a tengert, bálnára vadásznak,
ő meg kisajtolja a zsírjukat és szállítja egész Amerikának
...

II. SÍRÁSÓ És ha látná, hogy néz ki! Azt mondják, túl van a
nyolcvanon, de hatvannál többre nem taksálom.

Nagy hófehér jachton jött Dubrovníkáig, onnan meg mihozzánk — taxival. Tegnap a fél város odacsődült a szállodához, hogy láthassa. Ő meg, kérem alássan, kilép, fölvégja a fejét, és mint aki karót nyelt, le-föl sétáfkál, annyit se mond senkinek, hogy „hé!” Mint-ha Szent Péter nekiajándékozta volna a mennyország kulcsát!

MIKAC Hát aztán! Ő is megtalálja egyszer a maga Valentáját, aki majd leporolja a kezét és csak annyit szól: Ecco la!

I. SÍRÁSÓ Tudja, signor Mikac, nem is érdemel mást. Nagypám mesélte... kölyökkorukban ismerték egy-mást... nehezen oldotta meg a bugyellárist, hogy az isten tartsa meg. Az apja meg az anyja itt fordult fel éhen, amíg ez Amerikában szórta a dollárt ... csak egyedül az a sok sofőr... A szüleire rá se bagózott.

MIKAC Ki tudhatja! Hátha nem volt kinek küldeni!

I. SÍRÁSÓ Ugyan miket beszél, signor Mikac! Hogy ,nem volt kinek? Ha akarja, küldi, de hát ez soha semmi mást nem szeretett, csak a zöldhasúakat!

MIKAC És honnan tudod, hogy nem szereti, mondjuk, a hazáját... minket, akik itt élünk? Különben miért jött volna vissza annyi év múltán?

JURETA Megmondom, miért, signor Mikac. Maga nem idevalósi, hát nem kapisgálja. Aki a mi városunkból ment ki Amerikába, az öregkorára mind visszajön, egyes-egyedül azért, hogy nálunk csináltasson sírkövet magának. Szépen rávésetik a nevüket, mindent, a születési évet, csak az elhalálozás évének hagynak ki helyet. Jó előre bebiztosítják maguknak az örök nyughelyét. És tudja, miért? Mert ott, Amerikában, ha meghalnak, nem temetik el őket emberhez illően, ha-nem elégetik... egy doboz por — az marad belőlük. Biztos, hogy ez a Gorskovics is csak emiatt jött haza.

MIKAC Na és! Legalább nem érheti szemrehányás, hogy nem haladó gondolkodású... halála után a szocializmusban óhajt pihenni.

Berobban Murira, ötvenéves, rendkívül mozgékony, temperamentumos

MURINA Megjött?

MIKAC Ki?

MURINA Micsoda bűz van itt! A fenébe is, mért nem szellőztettek néha? *(Kicsapja az ablakot) Hol a virág?* Meghagytam, hogy hozzanak két csokrot és tegyék vázába. Mért nem hajtották végre?

MIKAC Én nem tudok semmiről.

MURINA Persze, itt senki nem tud semmiről, senkire nem vonatkozik semmi. Minden az én nyakamon ... Mindent csináljak magam... Mit keres itt ez a trió?

JURETA Igazgató úr, azért jöttünk, mert volna itt egy bizonyos dolog.

MURINA Állj, állj! Stop! Most nem érek rá. Egy másodperc időm sincs. Önmagammal se tudok konverzálni. Jöjjenek holnap!

JURETA De ez fontos ...

MURINA E pillanatban csak az fontos, akit én várok. Olyan ember, aki, ha a mérleg egyik serpenyőjébe mi kerülünk, az egész város mindenestül, akkor is a másik serpenyője billenne le, annyi dollárt tudna bele-hajítani. John Gorskovics több mint háromezer nagy óceánjáró tulajdonosa. Tizenegyre beszélünk meg randevút, minden pillanatban itt lehet. Világos?

JURETA Hát hogyne, igazgató úr, de a mi dolgunk se várhat. Tegnap meghalt valaki, a rokonai meg sír-empléket akarnak ...

MURINA Ki? Kinek kell sír-emplék?

JURETA Sima Szkara, tudja, a révhajós ... az, amelyik azt mondta, mikor Valentát sírba tettük... Ecco la! MURINA És befizették a rokonai a sír-empléket? JURETA Miből, igazgató úr, nincs azoknak ahhoz képességük. Hitelbe akarják.

MURINA Szó sem lehet róla. Hitelbe! Micsoda ötlet. Egyébként is, minek neki a sírkő? Mit csinált ez a Szkara az életben azon kívül, hogy azt mondta: Ecco la, hogy sír-empléket emelnénk, több sír-emplék lenne a földön, mint ember. Nincs! Rövid úton el kell hantolni. Másodosztályú temetés, és végeztünk. Ecco la!

JURETA A másik meg, igazgató úr... tudja... a ten-

ger miatt feljött a talajvíz a temetőben, és az emberek térdig vízben dolgoznak ...

I. SÍRÁSÓ Új síroknak már nincs hely, robbantanunk kell a sziklát.

MURINA Már intézkedtem. Utasításba adtam, hogy mindegyiküket szereljük fel légkalapáccsal meg csá-kánnyal...

JURETA Nem arról van szó, igazgató úr, hanem a pénz-ről. Hőbörög a jónép, azt mondják, nincsenek megfizetve ezért a munkáért. Érti, ugye, az árak naponta emelkednek ...

MURINA Szóval fizetésemelést akarnak?

II. SÍRÁSÓ Hogy duplán számolják a túlórakat. Vala-miből nekünk is kell élni.

MURINA Azt gondolják, ugye, annyi a pénzünk, mint a pelyva? Akkor emeljük a fizetést, amikor kedvünk szottyán? Már rég felemeltem volna a sajátom ... ó-ho-ho! Magasabbra, mint a miniszteré.

JURETA De hát igazgató úr, minden más vállalatnál nagyobb a pénz, csak nálunk nem. A kiadások meg folyvást nőnek. Nem mehet már így tovább.

MURINA Más vállalatok termelőmunkát végeznek, eme-lik a termékeik árát. Mi nem. Hogy akarsz több pénzt bezsebelni egy halottól, áru el nekem! Vagy nem fogod eltemetni? De egyébként nincs most időm veletek koptatni a szám. Gyertek máskor, és majd meg-nézzük, mit lehet csinálni.

JURETA Nem úgy'a, igazgató úr, nem! Most vagyunk itt harmadszor, és mindig a nagy semmi. Többet nem kuncsorgunk az előszobában. Ennek a lánya most végzi a gimnáziumot, amannak három kisgyereke van otthon. Azonkívül én tagja vagyok az, öniszervezetnek, mindenki folyton macerál. Úgyhogy innen nem mozdulok, amíg a végére nem járunk a dolognak, akkor sem, ha magát a római pápát várja.

MURINA Rendben van, ha így állunk, mindent el-magyarázok, mégpedig szigorúan tudományos... köz-gazdasági alapon. Még le is rajzolom. Hogy lássák, semmi porhintés. Nincs mese, ez tudomány ... Zágrábban professzorok tanítják az egyetemen. Tessék, jöjjenek közelebb! *(Papírt, ceruzát vesz elő, a sírásók körülállják)* Nevezd meg egy vállalat évi termelési növekedését x faktornak ...y faktornak pedig a veszteséget... a személyi bérek növekedési koefficiense legyen mondjuk zéta ... akkor a Baumgarten-féle görbe alapján ... ,ami így néz ki ... *(Rajzol)* a zéta csak akkor növekedhet egyenletesen, ha az x faktor fölfelé halad, mégpedig arányosan az y faktor csökkenésével... Eddig stimmel? Nézzük tovább! Amennyiben a Baumgarten-görbe ... és az a mi esetünkben *(Ismét rajzol)* ...így néz ki... vagyis amennyiben az x és az y faktorok tökéletes egyensúlyban vannak, a zétának lehetetlen nőnie, mert konstans tendenciát mutat. Világos?

JURETA *(döbbenet bámul)* Világos hát... Hogyne len-ne világos. Más szóval, emelés nincs.

1VIURINA Bravó! Eltaláltad. Na, most, hogy már tudom-ányosan is megvilágítottam a kérdést, menjetek isten hírével és hagyjatok nyugton. Nincs időm szórakozni. Legközelebb kaptok majd még tudományosabb magyarázatot. *(Kituszkolja őket az ajtón, majd meg-áll a nyitott ablakszárny előtt, és nyakkendőjét igazgatva nézegeti magát) Mit szólsz? Hogy áll, he?*

MIKAC Szó se róla... fess! Mint egy bella signorina! MURINA Nem arról van szó... hanem... elég reprezentatív? Fogadhatom így?

MIKAC Hát hogyne! Tán csak egy kicsit be kéne pü-derezned, kölnizned, meg kimázolnod magad... mert ugye, soha nem tudhatja az ember. Az a hír járja, hogy ez a Gorskovics nem szereti a nőket. Talán a fiúkra bukik. Ha meg akarod hódítani, nem árt erre is gondolnod.

MURINA Nem is volnál te, ha nem fröcsögnél. Csak azt próbáld felfogni, öregem, hogy az egész nem a magam kedvéért csinálom, hanem ezúttal igenis az egész várost képviselem. Végeredményben még téged is.

MIKAC Hálásan köszönöm... Ami engem illet, ne fáraszd magad. Nincs szükségem rá, hogy holmi amerikai zsirgyárosoknál képviseljének.

MURINA Várj egy kicsit, öreg! Tudod, hogy mekkora tőkével rendelkezik, ez az, ahogy te mondd, zsírgyáros? Akkorával, hogy a város összes házat arannyal boríthatná be, és meg se kottyanna neki.

MIKAC Vájjék egészségére... Tőlem lehet még egyszer annyija, aztán az egészséget a négyzetre emelheti, engem akkor is csak annyit izgat, mint a kecskedezés a porban.

MURINA Nem helyes, hogy ilyen közönyös vagy. Mindnyájan nagy hasznot húzhatunk a dologból. Mit gondolsz, annyi év után mi hozta haza Gorskovicsot, he? A honvagy, öreg, a honvagy. A szülőföld utáni sóvárgás. És most rajtunk múlik, hogy ezt meglovagoljuk. Ha jó benyomást teszünk rá, ha a kezére játszunk, esetleg vizsontszolgáltatásokat tesz a városnak, épített valamit, mondjuk egy iskolát, kórházat, stadiont, szállodát, mit tudom én, hogy végre város legyünk, igazi város. És ez +tükröződne egész társadalmunk... sőt, ha úgy tetszik, a szocializmusnak, mint rendszer-nek a fejlődésében is ...

MIKAC Várj, várj, lassabban! Nekem ne rajzolj semmi-fele Baumgarten-görbét, annyira már ismerjük egy-mást! Kiszagoltad, hogy ez a Gorskovics azért jön ide, hogy siremléket rendeljen, és arra számítás, hogy valami pottyán a te zsebedbe is. Ez az igazság, a többi csak ködösítés.

MURINA (sértődötten) Milyen jögon beszélsz velem így? MIKAC Igazad van, nincs sok értelme, csak tudod, ha bizonyos dolgok az orrom előtt folynak... A nyamvadt Szkara rokonaitól megtagadod a siremléket, mert nem tudnak készpénzben fizetni, ennek az amerikai újjagdagnak viszont, akit az életben nem láttál, és aki talán annyit sem ér, mint Szkara kisujja, hajlandó vagy egy egész mauzóleumot állítani, csupán mert abban reménykedsz, hogy dollárt tejl. A nyomorult sírásókat kidobod, Baumgarten-görbékkal szédited az agyukat, pedig csak azt kérték, ami emberileg is, tör-vényesen is jár nekik... De hát mit is pazarlom a szót ... Az ember, az hiányzik, Murina, az ember! Az itt a baj.

MURINA Na ja, nálad viszont nincs hía, és mire jutottál? Politikai biztos voltál a partizánok közt, a háború után referens a kultuszminisztériumban. A helyedben mindenki más legalább miniszter lenne... Te meg? A hullákat könyveled itt nálunk. Élni, azt nem tudsz, öreg, az a bökkenő!

MIKAC Mit csináljak... Van épp elég, aki tud, aki miatt nem jutok szóhoz. Egyébként egy ilyen csinált ki annak idején. Negyvenkilencben följelentett, hogy még mindig Sztálin-kép lóg a szobám falán, pedig tudta jól, hogy nem Sztálin, hanem Petar Zrinjski .. Most már nem bánom, hogy így történt. Sőt! Látom, hogy ügysem lett volna ott maradásom... soha nem. tanultam volna meg, hogyan kell Baumgarten-görbéket rajzolni, bár húsz teljes évig festő voltam ... (Hirtelen elhallgat, a szívéhez kap, kínlódó arccal a szék-re rogy)

MURINA Mikac, mi bajod?

MIKAC Semmi ... mindjárt elmúlik.

MURINA (kinyitja az ajtót, kiáltva) Gyorsan vizet! Megint Mikac szíve... (Mikához) Hol vannak a tablettáid? (Kirángatja Mikac asztalfiókját, előkap egy orvosságos üveget. Az adminisztrátornő rohanva hozza a pohár vizet, Murina Mikac szájába adja az orvosságot, Mikac a vízzel lenyeli. Lassan magához tér)

MURINA Jobban kéne vigyáznod magadra, öreg. Ilyen szívvel egyáltalán nem lenne szabad dohányoznod, te meg elfüstölsz legalább két csomaggal naponta.

MIKAC Eh ... mért nem találsz ki erre is valami görbét!

MURINA Mikac ... Ne haragudj, szeretnék megkérni valamire. Minden percben beállíthat, nem valami szerencsés... Ha félrevonulnál, mondjuk a könyvelésbe, ledölnél a kanapéra ... Nem árt, ha pihensz egy kicsit.

MIKAC Azt már nem! Sehova! Az ilyenek útjából, mint ez az amerikai fagygyűgyáros, soha nem tértem ki. Ha nem tetszik, hogy itt vagyok, hurcolkodj át vele te a könyvelésbe!

Épp amikor Murina válaszolni akar, belép az adminisztrátornő

ADMINISZTRÁTORNŐ Gorskovics úr!
MURINA Fáradjon be! Fáradjon be!

Az Adminisztrátornő kifarol, s belép a Doktor. Most másképp van öltözve, mint az előjátékban: tipikusan amerikai: rikító kockás ing van rajta, széles karimájú kalap, fehér cipő és nadrág, márkás fényképezőgép a vállán, a jobb szemén fekete kötés

DOKTOR Gud mőning, dzsentlmen! Szpíkelhetek miszter direktor Murinával?

MURINA (alázatosan meghajol) Én vagyok! Én vagyok! Parancsoljon... Foglaljon helyet! Megkínálhatom valamivel?

DOKTOR Ha van egy litl szkacs, pliz!

MURINA (ítalt tölt) Hogyan szánta rá magát ilyen hosszú útra... San Pedróból idáig... nem volt fárasztó?

DOKTOR Ó, veri macs! Egy hónappal ezelőtt indítottam az én prájvit pléjn Friskóból New Yorkba, ott hajókáztunk egy nagy inglis supra, Kvin Viktorija, az jött Roumba. Roumban vettem egy szküner, azon három nap alatt itt voltunk Raguzában, pardon, Dubrovnik - ban. A tengerészeknek adtam fri tajm, hogy kipihenjék magukat, ide aztán báj tekszi kár jöttem.

MURINA Bocsánat, nem mutattam be... Miszter Mikac, vállalatunk könyvelője.

Mikac, anélkül, hogy kezét adna, könnyedén meghajol, majd az asztalán levő papírokkal kezd foglalkozni, ügyet sem vet többé senkire

Szóval, Gorskovics úr... mióta is él Amerikában? DOKTOR Ó, veri long tájm! Ötven év körül. Akkor mentem ki, mikor szevntin voltam... még az első háború előtt.

MURINA És hogy tetszik itt nálunk? Sok minden megváltozott azóta?

DOKTOR Ó, veri macs! Az a sok modern bilding, houtelz! Az emberek sokkal jobban élnek, mint akkor. De úgy látom, sok mindennel baj van. Nincs rend... hogy ki parancsol és ki hajtja végre, nincs prájvit biznisz...

MURINA És mondja csak, miszter Gorskovics ... ha nem tolakodó a kérdés... mi hozta haza annyi év után?

DOKTOR Ó, máj dir frend, nem tolakodó. Erről akartam magával szpíkelni. Én, mint látja, öreg ember vagyok, nem filem magam jól, nem fogok soká élni. Azt akartam, hogy még egyszer lássam az öreg hazát, ahol születtem, ahol maj csajldhud töltöttem. Másodszor, máj dir frend, azt akarom, hogy csontjaim itt nyugodjanak halálom után.

MURINA A, értem, értem! Nem is kell többet mondania. Sok idegenbe szakadt hazánkfia van így ezzel. Több amerikai rendelt már nálunk siremléket, és mi mindig pontosan teljesítettük minden kívánságukat. Elégedett is volt mindahány! Biztos vagyok benne, hogy ön is az lesz. Csak azt méltóztasson megmondani, milyen siremléket óhajt, nagyot, modernebbet, márványból vagy kőből, szerényebbet ...

DOKTOR Tudja, miszter direktor, itt egy veri delíkit problem, veri kényes, biköz én nem akarok valami új, modern túm állítani, ahogy ma mindenki. Jobb szeretem azt a szép régít, ahogy az én időmben volt. Ezért akarom megvenni azt a régi kriptát, ami olyan szép artisztik ... a Della Scala femili kriptát.

MURINA (meglepetten) Mi? A Della Scala-kriptát? De hát... biztos nem tudja... ott nyugszanak a család földi maradványai ... és igen népes család volt.

DOKTOR Jesz, áj nou! Megfizetem... eni prájsz, nem számít, mibe kerül. Sőt! Az én számlámra vigyék át a csontokat egy ader pléjsz, és csináljanak nekik egy szép modern túm.

MURINA Értem, miszter Gorskovics ... csak... nem is tudom... azt hiszem, sok kellemetlenség származhat...

DOKTOR De vāj? Hallottam, hogy ezek közül a Della Scalák közül már senki nem él... sem a relativz. Akkor ki fog ellene prouteszt?

MURINA Igen, tudom... csak hát... nem arról van szó, hanem... van itt egy sor más akadály ...

DOKTOR Ó, máj dir frend, nincs olyan akadály a világon, amit manival ne lehetne lerombolni. Csak mond-ja meg, hol vannak, hányan vannak, és mennyit ér-nek. Mindent fizetek.

MURINA Tudja, miszter Gorskovics, egészen más természetű akadályokról van szó, mint amilyenekre ön gondol. Ez nem Amerika. Nekem nincs hatalmamban kiüríteni egy múlt századi nemescsalád kriptáját, még kevésbé eladni. Ez az állam joga... a városi tanácsé. Meg aztán politikai kérdés is. Tudja, nem szeretném, ha félreértene, de maga mégiscsak egy kapitalista ország állampolgára.

DOKTOR Never majnd! Fizetek én az államnak is, amennyit csak kérnek. A másik pedig, miszter Muri-na, hallottam, hogy maga egy politiki men, és hogy itt a városban nagy influensze van. Ha maga szamtagán és a kezemre játszik, olyan gazdagon megjutalmazom a munkáját, hegy arról nem is álmodik, biköz nekem ez nagyon fontos, fontosabb, mint az egész bizniszem.

Murina szeme kapzsin felcsillan

MURINA (*kis szünet után*) Jó, miszter Gorskovics. Meg fogok tenni minden tölem telhetőt. Beszélni fogok a városi tanács tagjaival, a helyi fejeseikkel. Minden be-folyásom latba vetem.

DOKTOR Tudja, mit, máj frend! Az lenne a legjobb, ha elhozná hozzám azokat a dzsentlmeneket, hogy én szpikeljek velük. És ha megkötjük a bizniszt, higgye el, miszter Murina, nem fogok spórolni — nemcsak magán és a dzsentlmeneken, az egész városon sem, ami gyermekkoromtól úgy a szívemhez nőtt.

MIKAC (*a beszélgetés utóbbi részére odafigyelt*) Bocás-son meg, miszter Gorskovics, ha megkérdelem: miért pont a Della Scala-kripta kell magának?

DOKTOR Ó, máj frend, annak sok rizenze van. Először is, kiskoromban mindig bámultam azt a kriptát, csodáltam azt a litl éjndzselsz és a többi szkalpcszörz. Ugy maradt a memorimban, mint valami nagyon-nagyon gyönyörű. Most, hogy megöregedtem és arra a helyre gondolok, ahol halálom után pihenek, mindig azt a képet látom magam előtt.

MIKAC Akkor mért nem emeltet magának egy olyan sirboltot, ami pontos mása lenne ennek? Nem okozna különösebb gondot... Minek zavarja azok nyugalmát, akik már majd száz éve ott nyugszanak?

DOKTOR Na... most egy prájvit problemomra tapintott. Öszinte leszek. Máj fáder nagyon szegény ember volt és az egyik Della Scalánál szolgált... Arcsibaldnál, azt hiszem, így hívták. Máj fáder és máj máder meghalt úgy, hogy én nem segíthettem őket. Nem tudtam, milyen nyomorban élnek. Tudják... Emerika, tempou, biznisz, nou tajm. Most akarom egy picit jóvátenni a bünöm, és haláluk után megadni nekik azt, amit életükben nem adtam. Át akarom vinni a csontjaikat oda, hogy ott nyugodjanak, ahol azok az urak, akiknél szolgáltak.

MIKAC Ez a legperverzebb ötlet, amit valaha is hallottam... majdhogynem az örültséggel határos!

MURINA Mikac, nagyon kérlek, türtőztessd magad ! Gorskovics úr vendég...

A másik szobából dulakodás zaja hallatszik, mintha valaki erőszakkal akarna betörni, majd beesik Tica, az a rongyos alak, akit az előjáték végén láttunk

MURINA Szűzanyám, Tica! Már csak te hiányoztál!
Nem megparancsoltam, hogy ma ne sündörögj ide!?

TICA Bocsanat, signor direttúr, én nem, csak tudja, meghalt Szkara, azt ki kell ragasztani a gyászjelentéseket. Azt mondták, magánál vannak.

MURINA (*előszed a fiókból egy halom gyászjelentést és Tica kezébe nyomja*) Fogjad és vigyen az ördög a

Szkaráddal együtt, meg avval is, aki ideküldött! Hagyj békén most bennünket!

TICA (*dermedten áll és bámulja a Doktort*)

MURINA Na mi van, mire vársz?

TICA Mondanék még valamit, signor direttúr, csak nem tudom, hogy itt...

MURINA Találjam ki a gondolataidat! Piára akarsz kérni, igaz? Nesze! (*Pénzt ad neki*) Eszedbe ne jusson többet benyakalni így éhgyomorra. Es most isten hírével!

TICA (*elteszi a pénzt*) Köszönöm! Köszönöm szépen, signor direttúr. Csak tudja, nem... mást akartam én...

MURINA Mást? Nehogy megint azzal nyüzz, hogy itt akarsz éjszakázni az épületben! Arra kapásból azt mondom: nem! Isten áldjon!

TICA Ó, signor direttúr! Könyörgök... mint az oltári-szentséghez. Nem bírom tovább. Már egy hónapja, hogy a temetőben alszom, a Della Scala-kripta tetején, a múlt éjjel aztán oldalba teremtett valami, rá-ült a mellemre... Legyen már irgalom magában, signor direttúr ! Ha nem engedi, hogy itt háljak, adjon legalább egy koporsót, abban is meghúzom én magam ... mégse a csupasz földön ...

MURINA Meg vagy te bolondulva! Koporsóban aludni! Szépen néznénk ki! Meglát reggel valaki, ahogy ki-kászálódsz belőle, azon nyomban szívszélhűdést kap! .. . (Tuszkolja kifelé Ticát) Na, szedd a sátorfádat, és ne merd a halottainkat háborgatni. Már torkig vagyok az állandó elhalálozásaiddal meg feltámadásaiddal. Vagy halj meg egyszer igazából, vagy hagy abba.

DOKTOR Uan moment, miszter direktor! Ha megengedi, majd én megoldom a problem (Ticához) Mondd, máj frend, mi a te bizniszed úgy értem, a foglal-kozol?

TICA Á, mon signore, ami adódik... csomagot hordok, fát vágok, kiragasztom a gyászjelentéseket így-úgy eléldegélünk.

DOKTOR És jól megy a sorod?

TICA Megy, megyeget, aztán megáll. Egyszer annyi a munka, hogy nem győzöm, másszor meg nem hív sen-ki, senkinek nem kellek, olyankor aztán küldik az embert a nyavalyába!

DOKTOR Tudod, mit, frend! Ugorj be hozzám a hotel-be, adok én neked munkát. Arra is lesz gondom, hogy legyen hol szlipingelned ... aludni ...

TICA Hű, signor, isten fizesse meg a jóságát!

DOKTOR Dzsentlmenek, nem akarom önöket tovább disztarbálni. Szou lang, minden jót! (Kezet fog Murinával, Mikac azonban nem fogadja el a feléje nyújtott kezét, hanem csak meghajol és elfordul) Miszter direktor, várom a Houtel Imperijal, apártmen nambr fri.

MURINA (miközben, kikiséri) Tudja, Gorskovics úr, van itt valami, amiről majdnem megfeledkezünk. Az a kis kápolna, ami a kripta fölött áll, az egyházé, és semmi közünk hozzá, se nekünk, se a városnak ... Tudja, hogy van mifelénk ... mi és az egyház...

DOKTOR Nou problem, máj frend! Küldje el hozzám a papot is, aki a misét tartja. Báj, báj!

MURINA (meghajol) Viszontlátásra, Gorskovics úr! Viszontlátásra!

Szünet

MIKAC Mondjad, komolyan az a szándékom, hogy át-adod a kriptát ennek a hülyének?

MURINA Miért ne? Persze csak akkor... ha minden úgy alakul, ahogy számítom.

MIKAC De hát ez a legközönségesebb vandalizmus Egy műemléket egy amerikai sznob kezére játszani, aki a pithecantropus szellemi szintjén áll, hogy a maga guszttusa szerint elrondítsa

MURINA Műemlék! Már több művészettörténész látta főntről, Zágrábból, és mind azt mondta, hogy közönséges giccs.

MiKAC Giccs, nem giccs, akkor is a barbarizmus csimborasszója. Végül is a siremlék és a Della Scala család a város történelmének a része, és se erkölcsi, se törvényes jogod nincs ahhoz, amit művelsz.

MURINA De hát mi bajod, ember, térj már magadhoz! Nézzed a dolgot egy kicsit más szempontból... hogy mit nyer rajta a város, és mit veszít. Veszít egy kriptát, ami senkit nem érdekel. A Della Scalák közül senki nem él. De hát mit is mondok! Egy lyukas petákot se veszít! Hisz a kriptának nem esik bántódása. Csak a név fog megváltozni rajta és kész... más-felől viszont hallottad, mi mindenre el van szánva az amerikai?

MIKAC Mindegy... Én mondom neked, hogy nem csinálsz semmit!

MURINA Nézzünk oda, a nemjóját! És ki fog megakadályozni?

MIKAC Én... Ha kell, fölmegek Zágrába, hogy megakadályozzam ezt a vandalizmust. Ha másként nem megy, cikket írok a „Szabad Dalmáciába” vagy a „Hírlapba”, hadd menjen híre a dolognak.

MURINA Jó! Csak azt mondd meg nekem, mit izgatod magad annyira emiatt a kriptá miatt? Mi közöd hozzá?

MIKAC Mikor valaki kulturális értékeket semmisít meg, ahhoz közöm van!

MURINA Nem, nem! Máshonnan fűj a szél! Meg-mondjam, mi piszkált föl téged? Attól félsz, hogy a beigért dollárokból neked semmi nem esik le... Csak azt nem értem, miért nem rukkolsz ki a *farbával!* Diplomáciai úton rendezhetjük az ügyet!

A mélyen megsértett Mikac megvetően néz Murinára, aztán kiköp felé, majd hátat fordít neki. Csönd

(Ticára esik a tekintete, dühösen) Hát te, mi dolgod itt még mindig? Mért nem tűnsz már el?

TICA Akartam valamit mondani, signor direttúr, csak hát ... nem vagyok biztos...

MURINA Na mondjad gyorsan, aztán tűnés!

TICA Mintha ezt az uraságot már láttam volna vala-hol...

MURINA Láttad... tudod, hol... álmodban. Hogy láthatad volna, mikor ötven éve Amerikában él. Na, tűnj el szépen, hagyj már békén bennünket!

TICA *(távozóban)* Az biza lehet! Biztos álmodtam.

Második kép

A-kategóriájú hotel lakosztálya. Modern berendezés: széles ágy, asztal, fotelek, szekrények, a falon hatalmas tükör. A háttérben erkélyajtó. A színen a Doktor háziköntösben, nincs kötés a szemén. A tükör előtt öltözködik. Kopogtatás, majd belép Tica. Öltözéke gyökeresen átalakult: aranygombos egyenruhaféle van rajta, amiben igen esetlenül mozog — egyrészt mert nem szokta meg, hogy ilyen ruhában járjon, és a gombokat rosszul gombolta be, másrészt mert a ruha nagy rá. Amint a Doktor meg-pillantja Ticát, fölrajka a szemére a kötést

DOKTOR Na, máj frend, hogy tetszik nálam a szolgálat?

TICA Hű, signor, nagyon! Csak... azt hittem, valamit dolgozni is kell. Aztán csak állok egész nap az ajtó előtt, én jelentem, ki jött urasághoz.

DOKTOR Ez egy dzenitor dolga... És van hol aludnod?

TICA Van, van... a pincében, az ócska matracokon.

DOKTOR Na és? Csak jobb ott, mint a Della Scalakripta tövében?

TICA Sokkal jobb! Soha az életben nem aludtam ilyen jól. Nem kell nekem isten tudja mi. A fő, hogy ne a puszta földön háljak.

DOKTOR Meg ott félni sincs mitől.

TICA A, nem féltém én soha. Csak hát ... a kő kemény.

DOKTOR Soha nem féltél? Pedig azt mondják, ott vám-pirok riogatják az embert.

TICA Érdekel az engem, signor! Tőlem mit tudnak elvenni? A puszta életemet, az meg úgyse ér egy fabatkát se.

DOKTOR És láttál ott valakit, mi?

TICA Egyetlenegyszer. Mintha ketten lettek volna. Az egyik olyan hosszú, sovány, nagy orrú, a másik pe-

dig ... (Fürkészve nézi a Doktort, majd ököllel a homlokára csap) A kur ... most látom...

DOKTOR *(elkapja a grabancát, megrázza)* Jól figyelj rám... Amíg nálam szolgálatsz, nem látsz, nem hallasz, nem tudsz semmit, érted?

TICA *(ijedtében reszket)* Ahogy az uraság akarja, tisztelettel.

DOKTOR Ha ehhez tartod magad, a hajad szála sem görbül.

De ha összeviszza locsogsz, szörnyűbb dolgok fognak történni veled, mint ha túlvilági vámpirokkal akadtál volna össze.

TICA Ügyelni fogok, signor, akár a tizparancsolatra.

DOKTOR *(elengedi)* Ügy... És most mondjad, jött látogatóm?

TICA Ajjaj, mind eljött... a városi hatóságok. És Murina direktúr is velük van.

DOKTOR Menj, engedd be őket!

Tica ki, majd belép Marina, Bajdo, Lukesa és Kozlina

Velkam, dzsentlmen! Kam in! Kam in!

MURINA Miszter Gorskovics, megengedi, hogy bemu-

tassam... miszter Bajdo elvtárs... a tanácselnök...

Olyasmi, mint maguknál Amerikában a polgármester.

DOKTOR Ó, miszter mer! Örülök! Nagyon örülök! *(Kesz fognak)*

MURINA Lukesa elvtárs, a Szocialista Szövetség aktivájának elnöke, azonkívül a karnagyunk.

DOKTOR Najsz! Vagyis a maga emberei játszanak a fjeneralon. Szívesen meghallgatnám.

LUKESA Ma is hallhatja, van ma is egy temetés. MURINA

Kozlina elvtárs, a „Luna” szállodakomplexum

vezérigazgatója.

DOKTOR Nagyon örülök, dzsentlmen, hogy megismeehettem önök. Foglaljanak helyet. *(Mindegyik leül)* Szóval, mire konkludáltunk, máj frendz?

MURINA Minden rendben lesz, Gorskovics úr... Jobban ban haladnak a dolgok, mint reméltük.

BAJDO Mi az, hogy rendben lesz? A fejedre estél, Murina? Mi nem határozhatunk csak úgy, a magunk szakállára. Signor Gorskovicsnak először el kell mennie Splitbe, a tanácsba, ott összeköttetésbe lép valakivel, mert az ügy nem százszázalékosan törvényes, és az összeköttetései révén hoz nekünk egy írásos enge délyt ...

MURINA *(meglepődve)* Na, de Bajdo elvtárs... hogy-hogy ... a múltkor azt mondtuk...

BAJDO Mondtuk, mondtuk, a rossebet mondtuk... Nem olyan egyszerű az, mint ahogy te gondold. Főleg most nem, amikor itt nálad a vállalatnál mindenféle zűrök vannak.

DOKTOR Ó, máj god! Ennyi problemz egy ilyen kis ügy körül! Mi történt már megint?

MURINA Ah, semmi komoly. Mikac, a könyvelő... tud-ja ... az irodámban találkoztak... ő kavarta meg... fellázította a sirásókat, akik most sztrájkjal fenyegetőznek ... meg hogy mennek a pártbizottságra ... de tudunk a dologról, rendbe rakjuk. Leszereljük őket könnyedén.

BAJDO Nem lesz az olyan könnyű. Ha a temetkezési vállalat öngazgatása ellene szavaz, nem tehetünk semmit. Nagyon jól tudod, mit jelent az önkormányzat.

MURINA De megállapodtunk, hogy Kozlina elvtárs meg-

próbálja pártvonalon meggyőzni őket...

KOZLINA Engem ne keverj bele! Nincs kedvem magyarázkodni a városi pártbizottságon. Tudod, mi mindent vágnak a fejemhez: az öngazgatási elvek meg-sértése, kulturális értékeink herdálása, hajbókolás a külföldi tőke képviselője előtt. Nem, nem, szó sincs róla ... magamra húzni a vizeslepedőt ...

MURINA Várj, Kozlina elvtárs! Hát nem megállapodtunk, hogy beszélj a pártbizottsági elvtársakkal... Megmagyarázod nekik, milyen haszna származhat a dologból az egész városnak... az egész kollektívának ..

KOZLINA Ugyan, Murina, fáj, mennyire nem értesz semmit! Hol állapodtunk mi meg? A te képzelettedben legfeljebb. Ki hinne ott nekem? A sirásók dolgozó emberek, rájuk hallgatnának, én meg olyan színben

tünnék fel, mint aki zavaros ügyleteket bonyolított a munkásosztály háta mögött.
DOKTOR Szóval, dzsentlmen, az egészből nating? BAJDO Maga is láthatja, signor Gorskovics, mi az ábra. Nagyon nehéz, és ami a fő, túl nagy áldozta jár.
LUKESA Sajnáljuk, tényleg komolyan sajnáljuk, de hát

mit tehetünk . Szünet A Doktor le s föl járkálva gondolkodik.
Belép Tica

TICA Signor ... Három öreg keresi.
DOKTOR Micsoda három öreg?
TICA Idevalósiak. Azt mondják, legénykori barátai. Lát-ni akarják.

A Doktort egy pillanatra alig észrevehetően kellemetlenül érinti a hír, és hátat fordít, hogy leplezze magát. A többiek eközben suttogva tanakodnak

MURINA Mi van veletek, emberek... Nem így szólt az alku.
BAJDO Marha... Ki kell előbb puhatólni, hogy muzsikál...
Csak nem fogunk akármire ráállni!
KOZLINA (megkopogtatja öklével Murina fejét) Világ-életedben fafej voltál!

TICA Signor... akkor hát mit mondjak nekik?
DOKTOR (mintha valami eszébe jutott volna) Ereszd be őket... (Tica kimegy) Egy pillanat türelmet, dzsentlmen, amíg ezeket az embereket ekszpediálok. Szeretnék velük egy kicsit szpikelni.

Belép három nehezen mozgó, hajlott hátú öregember. A tengerparti kisvárosokban szokásos ruha van rajtuk

I. ÖREGEMBER Te vagy az, Vanko lelkem? Hány éve, hogy nem láttalak ... Pedig mennyit gondoltam rád.. Hogy miként mentünk át suttúókorunkban! Gyeride, hadd csókoljalak meg!

Megcsókolja

II. ÖREGEMBER De hogy megváltoztál, arany Vankóm! Alig ismerni rád. Ha az utcán találkozunk, soha nem mondom meg, hogy te vagy az.

III. ÖREGEMBER Mintha meg is nőttél volna. Azelőtt picurkább voltál.

DOKTOR (mindegyikkel összecsókolózik) Nagy örömet csináltatok nekem, hogy eljöttetek, máj frends, és én itt a szivemben olyan hepinek érzem magam, hogy látlak tiktetek, és mintha visszatérnék ifjú napjaimba. De bocsássatok meg... sok-sok év telt el, és mind megváltoztunk. Már senki féjsze nem olyan, mint volt régen. Ezért ne is haragudjatok, ha nem ismerlek meg. Megmondanátok a nevetek?

I. ÖREGEMBER Én vagyok a Marko Milisin ... akivel pecázni jártál... majd nem a vízbe fúltunk, amikor egyszer Migavicánál elkapott bennünket az ítéletidő.

DOKTOR Aha ... téged szőlítottalak Lojtrónak?

I. ÖREGEMBER Nézzék, a lelkem, még emlékszik rám! Úgy bizony, a Lojtro! Be örülök, hogy nem felejtettél el annyi év után! (Még egyszer megcsókolja)

DOKTOR És te ki vagy?

II. ÖREGEMBER Hát Ivo Baric! Együtt jártunk iskolába meg metázni ... labdázni.

DOKTOR Várj, várj, hadd emlékezzem vissza... (El-fordul, kivesz a zsebéből egy noteszt, gyorsan belelapoz) Nem a te apád volt Kole, a vécepucoló... és őutána hívtak téged is Ganajtúrónak, Szkarabeusnak?

II. ÖREGEMBER Az, Vanko aranyam, Szkarabeus, az! Micsoda feje van!

DOKTOR (a III. öreghez) És te ki vagy?

III. ÖREGEMBER Én. Vice Markov. Miattad csuktak karcerba.

DOKTOR Azért, mert ...

III. ÖREGEMBER Bizony, mert akaratlanul kárt tettem a szemedben egy durrantyúval.

DOKTOR (lopva újra a noteszébe néz) A Keresztes-fokon volt a házatok?

III. ÖREGEMBER Ott, ott! Jaj, emberek, hogy tud mindenre így emlékezni!

DOKTOR Na és hogy éltek, máj frends?

II. ÖREGEMBER Nem jól, Vankóm! Én, akárcsak apám, egész életemben a pócegödöröket pucooltam, és most nyugdíjba küldtek.

DOKTOR Ne csinálj gondot ebből, kedves Szkarabeus! Nem hagyom bajban régi barátot. Adok ötvenezer dollárt, hogy életed végéig ember módra élhess, és arra hagyatkozz, akire akarsz.

A három funkcionárius sokatmondóan egymásra néz, majd újra susterogni kezdenek

I. ÖREGEMBER Ugyan, Vankóm, segíts már rajtam is! Három unokám van munka nélkül, a ház már majd a fejünkre rogyik.

DOKTOR Azon is segítünk, Lojtro. Kapsz ötvenezret, hogy új házat építs, és még ötvenezret, hogy az unokáid talpra álljanak.

III. ÖREGEMBER Jaj, Vankóm, a feleségem a múlt nyáron meghött, és most be akarnak dugni a menhelyre.

DOKTOR Senki nem dug sehová. Adok neked is ötven-ezret, akkor majd találsz valakit, aki gondoskodik rólad ... De most, máj frends, egy kicsit hagyja-tok magamra, hogy szpikeljek ezekkel a dzsentlmenekkel, bikóz fontos dolgom van velük. Gyertek el holnap, és akkor megadjátok az edressztek, én meg telegrammal rögtön utasítom a bankárom Losz Ejndzselszben, hogy fizessen. Szó long!

Az öregek kimennek

Szóval, dzsentlmen, hol is tartottunk... Ott, hogy nem kívánnak segíteni!

BAJDO Azt nem mondtuk, signor Gorskovics, ugyan! Mi csak arra akartunk rámutatni, mennyi itt az akadály... De ami minket illet, hajlandók vagyunk mindenre.

LUKESA Most jutott eszembe, hogy van Splitben né-hány barátom, akik viszont, a tanácselnökükkel van-nak jóban. Rajtuk keresztül elérhetem, hogy megadják azt az írásos engedélyt.

DOKTOR Rieli? És ha a Komiti of Parti nem adja meg a pörmisn?

KOZLINA Azt bizza rám. Tudja, végiggondoltam a dolgot, és az jutott az eszembe, hogy valami súlyos ideológiai alátámasztást kell találni. Ezek a Della Scalák egy népellenes rendszer képviselői voltak, kifosztották a dolgozó embereket, a szegényeket, ráadásul kül-földi paraziták. Hát akkor nem a szocializmus szellemében járunk el, ha a kriptát a mi emberünknek adjuk, aki a széles néprétegekből származik?

LUKESA Úgy biz a! Igy fogom elmagyarázni én is a Szocialista Szövetségben, ha a szükség úgy hozza. De többet mondok. Ha a földi maradványait hazaszállítják, Gorskovics úr, a zenekarom fogadja majd ünnepélyesen, végig az egész úton játszani fognak.

DOKTOR Veri gled vagyok, hogy ezt hallom, máj frends ...

Es akik itt a firmánál lázadoznak?

BAJDO Hát bizony, az már keményebb dió! Ha meg-makacsolják magukat, nem tehetünk semmit. Tudja, nálunk már csak így van! Mindent alul döntenek el!

KOZLINA Semmi vész! Bíz csak rám őket! Ha egy kicsit megpiszkálok őket politikai vonalon, elmegey a kedvük az ugrálástól.

DOKTOR Ó, máj frends, legyenek sűr, kapnak fejen-kint olyan prezent, hogy életük végéig nem lesz gondjuk.

Bejön Tica

TICA Signor . . . Keresi egy ember.

DOKTOR Miféle ember?

TICA A nevét nem tudom... Az a széllébélt mű-vész úr ...

LUKESA Lasica?

TICA Az, az.

LUKESA Ne fogadja, signor Gorskovics. A szemét ki-hazudja, csak hogy megkopassza magát. Azonkívül a háború alatt csetnik volt, csendőr, ellenség, itt nálunk is csak a zavarosban halászik. A mázolóanyagait próbálja rászózni a turistákra, mint műkincseket.

DOKTOR Ó, máj dir, én amerikai vagyok, és nem akarok beavatkozni a maguk politikai konfliktus. Nekem minden emberünk egyformán kedves. Biszájdsz, előbb meg kell nézni, mit akar... *(Ticához) Mondd, hogy jöjjön be!*

Tica kimegy, majd belép Lasica. Magas, bozontos szakállú, hosszú hajú férfi, hóna alatt összetekert karton-tekercesek

LASICA *(teátrális gesztussal)* Szép jó napot kívánok!

DOKTOR Gud móning, szór! Mit kíván?

LASICA *(végig ugyanúgy)* Uram! Engedje meg, hogy bemutakozzam! Jovan Lasica, művész, portré- és tájképfestő, marinista, akvarellista, expresszionista és konstruktivista. Dolgozom gipszben, bronzban, kőben, fában, olajban, szénben, igény szerint bármely más technikában. Csinálok tájképet, tengeri csendéletet, közép-kori ikonutánezatot, városképet, mellképet, arcképet, emlékművet, bélyeget, emblémát, szuvenirt és így tovább, és így tovább.

DOKTOR Veri vell! Térjen a tárgyra!

LASICA Mielőtt azt tenném, engedje meg, tisztelt uram, hogy prezentáljam néhány munkámat! *(Kibontja a kartonlapokat, melyeken értelmetlen szín- és vonal-egyveleg látszik)* Az Imperial Hotel olajban... A Keresztes-foki világitótorony kődben... Városunk éjszakai panorámája ...

DOKTOR Mindez veri najsz, de mit akar?

LASICA Mondom máris! Hallottam, tisztelt uram, hogy ön forró hazaszeretettől áthatva úgy határozott, hogy itt, ahonnan gyökerei erednek, ahol, hogy úgy mondjam, az ön forrásvidéke található, kriptát állítat magának, hogy halála után teste összeolvadhasson az édes anyafölddel. Eme nemes érzés láttán rögtön arra gondoltam, hogy a kriptáról nem hiányozhat egy méltó szobrászművészeti remek, és e felismerés hatása alatt a művészi ihlet villámfényében egyetlen éjszaka alatt felvázoltam azt a síremléket, melynek az ön kriptáját díszítenie kell. Engedje meg, hogy bemutassam! *(Kitérít egy rajzlapot, amin absztrakt szoborvázlat látható)*

DOKTOR Na de... Ez én lennék?

LASICA Nem, uram. Nem önnek kell itt megjelennie. Én nem vagyok realista, uram. én nem másolom az életet. Mely szimbolika! -- azt kell ebben látni! A kompozíciónak ez a része, mely mintha szilárd talapzatba lenne ágyazva, az ön mindennapi életének a szimbóluma az amerikai üzleti világban. Ez a felfelé törő vonal pedig, mely nagy ívben kvázi a végtelenbe vész, a szülőföld utáni olthatatlan sóvárgásának a jel-kepe, mely olyan akadályon is át tudott gázolni, mint az Atlanti-óceán.

DOKTOR Veri gud! Veri gud ... De én azt szeretném, ha fölismerhető lenne .. hogy lássák, hogy én vagyok. Ha csinálna egy olyan monjument, nagyon meg-jutalmaznám.

LASICA Hm! Az bizony komoly erőfeszítést igényelne, mert az effajta stílus nem egyezik a művészi aspirációimmal. De az ön iránti szeretet rá tud bírni, hogy akár önmagamon is erőszakot tegyek. Megcsinálok ... Csak ... akkor szükségem lenne az ön fényképére .. Vagy nem! Nem kell... Engedje meg, hogy megörökítek magamban a vonásait! *(Hátrább lép, merően nézi a Doktort, majd lehunyja a szemét)*

LUKESA Mit tolakszol ide, Lasica, ahol semmi keresnivalód! Vagy azt hiszed, a mázolómaidaiddal elkábítod signor Gorskovicsot? Nem valami sváb szatóccsal van dolgod! ... Ó ért az ilyesmihez.

LASICA *(rá sem pillant, csak kinyújtja feléje a kezét)* Hangot hallok, de embert nem látok! Ki szólt? Ki nevezte a műveimet mázolómainyak? Csak nem az az alak, aki nagy politikusnak tartja magát, holott ószszesen három elemije van?!

LUKESA Majd te fogsz nekem dirigálni! Élvezed ennek a társadalomnak minden vívmányát. nem dolgozol, árulod a bővlijaidat, élsz, mint hal a vízben, de a háború alatt csendőr voltál, a megszállók kiszolgálója.

LASICA *(változtatlan pózban)* Csak nem az az alak csahol, amelyik a keresztény legényegyletben kezdte, az.-

tán usztasa lett, hogy végül a szocializmus bekövetkeztével tetőtől talpig átmázojja magát vörösre? LUKESA Na, akkor figyelj ide, te trágya, te! Jegyezd. meg egyszer és mindenkorra, hogy nem voltam usztasa, hanem honvéd, az sem a magam jószántából, hanem mert muszáj volt.

LASICA Te viszont azt jegyezd meg, hogy én sem magamtól voltam csendőr, hanem mert erőszakkal bevonultattak tizenhat éves tudatlan fejfel.

LUKESA Azt hiszem, itt köztudott, ki vagyok én és ki vagy te, tehát erről nem fogok veled disputálni. Szíveskedj eltűnni, mégpedig minél gyorsabban.

LASICA Nincs jogod kiutasítani!

LUKESA Mars ki, ha mondom, mielőtt még fölmege a pumpa! Majdnem öltre mennek, de a Doktor szétválasztja őket

DOKTOR Izi, dzsentlmen, izi! Mind a ketten a vendégeim, nem fogom engedni, hogy előttem fájtoljanak! Belép Tica.

TICA Signor ... Megjött az a pap, akit várt.

DOKTOR Ó, végre! Fáradjon be!

KOZLINA Egy pillanat, signor Gorskovics ... Előbb mi távoznánk.

DOKTOR Maradjanak, máj frends! Vele is meg kelt állapotodunk.

KOZLINA Bocsánat, de arról szó sem lehet. Tudja, milyen viszonyban állunk ... Mi és az egyház. Nemhogy megállapodni, de még találkozni sem óhajtunk vele.

DOKTOR Ó, máj god, de hát anélkül hogy nézünk ki? Tudják, hogy a kriptán ott áll a kápolna, és hogy a kriptá kápolna nélkül nem ér semmit. Tőle is kell kapnom pörmissn, endzsedély. *(Ticához) Hívd csak be!*

Tica kimegy, majd bejön Don felicio. Idősebb férfiú, papi ruhában; viselkedése méltóságteljes, bár kissé karikatúraszerű

DON FELICIO Jó napot! Örülök, hogy mindnyáján így együtt vannak, legalább mindegyükükkel válthatok pár szót. Magával kezdem, uram. Hírét vettem, milyen szándékai vannak! Bemocsolni egy sírt, megbolygat-ni a megboldogultak békéjét, csupán azért, hogy itt biztosítson magának halála után nyughelyet. Ezt az önzést, ezt az egoizmust, mely a túlvilági életet se tiszteli, csak a Sátán ültethette a lelkébe. Ha azt remélte, hogy jóvá fogom hagyni ezt a szentséggyalázást, és emiatt hívott ide, akkor súlyosan téved.

DOKTOR De fáder, a megboldogultaknak építetek egy új, szép túm!

DON FELICIO *(meg sem hallja)* És önök, uraim, akik bűnrészesekek, csak arról feledkeztek meg, hogy a kriptán van egy kápolna: Isten háza! Mióta jogosultak önök áruba bocsátani egy felszentelt helyet, ami fölött kizárólag az egyház rendelkezik? Hát nem volt elég, hogy minden lehető módon üldöztek bennünket, hogy akadályokat gördítettek a munkánk útjába, hogy ellenünk uszították a világot, most a maradékra is rá akarják tenni a kezüket: oltárainkra, szentképeinkre?

KOZLINA Lassan a testtel, pap! Ami azt illeti, előbb seperjen a saját portája előtt. Többször figyelmeztettem: csak a hit kérdéseivel foglalkozzon, ne avatkozzon a politikába, maga viszont nem szalaszt el egyet-len alkalmat sem, hogy a prédikációiban a rendszer ellen ágáljon.

DON FELICIO Szemenszedett hazugság! A prédikációim kizárólag Istenről és az ó szent Evangéliumáról szólnak, és nyoma sincs bennük semmiféle politikai propagandának. Egyébként ezt magának kéne a legjobban tudnia, Kozlina, hallotta eleget a prédikációimat, amikor serdületlen ifjúként mellettem ministrált.

KOZLINA Hagyja csak, hogy én mit csináltam! Elég végignézni azokon, akik most csoportosulnak maga körül.

DOKTOR Dzsentlmen, pliz! Azért vagyunk itt, hogy megértsük egymást, nem pedig azért, hogy ilyen gorbombán diszpjutáljunk!

DON FELICIO Nem, uram, itt szó sem lehet semmiféle egyetértésről. A szent dolgokkal nem lehet üzle-

telni. A szimónia főbenjáró bűn. Dante ezért még

Miklós pápát is a pokolba lökte.

DOKTOR De fáder, nem hallgattott végig. Én hálás leszek szék az egyháznak. Építenék egy nagy, új plébániát, kitaroznám az omladozó harangtornyot, megnagyobbítanám a sekrestyét... Nagyon sokra hajlandó vagyok.

DON FELICIO (döbben) Komolyan gondolja? DOKTOR A legkomolyabban, fáder. Én riszpektálom szent helyeket, és hajlandó vagyok mindent felajánlani Isten dicsőségére.

DON FELICIO Hm! Biztos lehet abban, uram, hogy Isten többszörösen visszafizeti magának... Csak... a halottaknak ez a megbolygatása nem tetszik nekem se-hogy sem. Szentségtörés szaga van a dolognak.

DOKTOR A nyugalmukat nem háborgatjuk. Csupán át-rakják őket egy másik helyre, ott élvezhetik az örök nyugalmat, mint eddig.

DON FELICIO Így persze... egészen más. Ebben az esetben még egyszer alaposan végiggondolom. Látnom kell, hogy vajon az, amit hajlandó Isten dicsőségére tenni, mennyit nyom a latban az elkövetendő bűnhöz képest.

DOKTOR Ha nem nyomna eleget, fáder, ráteszek még ...

mondjuk százezer dollárt, hogy jót tehessen általa.

DON FELICIO (a jelenlévőkre pillant) „Amikor adományt adsz, ne kürtöltess magad előtt, ahogyan a kép-mutatók teszik a zsinagógában és az utcákon, hogy dicsérjék őket az emberek, hanem amikor adományt adsz, ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb, hogy adakozásod titokban történjék.” Ezek a megváltó Jézus szavai, uraim.

DOKTOR Értem, fáder. Amit az imént mondtam, csak

a kezdet. Ami titok marad, attól lesz csak igazán hepi.

DON FELICIO És a kápolna? Remélem, nem feledkezik meg arról, hogy az oltáriszentség lakhelye!

DOKTOR Szó sincs róla! A kápolna továbbra is az önöké. Csak ha én már nem leszek, mondjanak minden évben misét a lelkem nyugalmaért: előre fizetem.

DON FELICIO Látnom, uram, hogy az imént rosszul ítélt meg. Maga derék, istenfélő ember, az egyház hű fia. Ezért imádkozni fogok Istenhez, hogy lágyítsa meg a püspök úr öméltsága szívét a maga kívánságai szerint.

DOKTOR Ó, máj god, et laszt! Megállapodtunk. Ezt meg kell ünnepelni! (Előszed egy üveg whiskyt, tölt mindenkinek) Köszönöm, dzsentlimen, hogy annyi andersztendinget mutattak. Egészségükre, éljenek soká boldogságban, vidámságban! Csak most látom, mennyire egy test, egy lélek vagyunk, biköz ugyanazok a dolgok fékűsznek a szívünkön, ugyanazt gondoljuk és érezzük, bár eleinte úgy nézett ki, sok minden elválaszt... Egészségükre! (Koccint mindenkivel. E pillanatban gyászinduló szólal meg, egy fúvószenekar elő-adásában)

LUKESA Elindult a menet. Sima Szkarát temetik ... MURINA Ugye, ugye! Nem elég neki az „Ecco la!”, még muzsika is szóljon!

LUKESA Tessék, signor Gorskovics! A zenészeim. Most hallhatja, hogyan játszanak!

A Doktor kinyitja az erkélyajtót, mindenki kitódul az erkélyre. Az erkély kicsi, úgyhogy szorosan egymáshoz préselődve állnak, középen a Doktor. Egyre hangosabb zene

DOKTOR Ekszelent, máj frends! Ekszelent!

Harmadik kép

A temetkezési vállalat irodája. A színen Jureta, Muri-na, Mikac, Kozlina, az I. és a II. sírásó, az I. és a II. kertész, valamint az Adminisztrátornő. Az asztalfőn Jureta, az elnök vezeti a gyűlést, az Adminisztrátornő a jegyzőkönyvvel, a többiek összevissza ülnek

JURETA Elvtársak és elvtársnók! Megnyitom a temetkezési vállalat önigazgatási tanácsának gyűlését, és

javaslom a következő napirendet: először Murina igazgató ügye a sírásók fizetésemelésével kapcsolatban. Másodsor Murina igazgató ügye a Della Scalasiremlék eladásával kapcsolatban. Harmadszor: egyéb. Elfogadjuk?

MURINA Jó, jó

NA Jó, jó, mi a fenének ez a cirkusz? Miért nem jössz elő mindjárt a farbával, hogy egyetlen napi-rend én vagyok? JURETA Bocsnat, Murina elvtárs, de itt maga nem igazgató, hanem közönséges tag. Most miénk a szó, mi határozzuk meg az irányvonalat. Ha van hozzászólása a napirendhez, akkor előbb kérjen szót.

MURINA Rendben van. Szót kérek.

JURETA Tessék.

MURINA Először is azt szeretném tudni, mi közöm a sírásók fizetésemeléséhez?

JURETA Azt magának kéne tudni. Mi többször kerestük, maga meg minden alkalommal lerázott bennünket, még végig sem hallgattott tisztességesen. MURINA Úgy látom, erről nincs mit beszélnünk. Mi

nem termelőüzem vagyunk, hanem temetkezési vállalat. Ha fölemeljük a sírásók fizetését, föl kell emelnünk a kertészekét és az adminisztrátorokét is. JURETA

Mért ne lehetne mindenkinek a végzett munka

szerint fizetni?

MURINA Mit képzelnek maguk, emberek? Honnan vegyűk a pénzt? Ahhoz, hogy teljesítsük a követeléseiket, legalább naponta három temetésnek kéne lenni, ehelyett van egy -- ötnaponként.

I. SÍRÁSÓ És a koszorúkörtök meg a kertészek mért kapnak többet.? Legyen igazság!

I. KERTÉSZ Mi nemcsak temetésekre dolgozunk, ha-nem ünnepélyekre, emléktábla-leleplezésekre és a többi. A virág, a koszorú mindenhol keresett cikk. Naponta több mint száz megrendelésünk van.

II. SÍRÁSÓ Sirt ázni viszont gyerekjáték, mi? Nekünk nem kell a dohány? Megnéznének én benneteket, ahogy térdig vízben csákányozzátok a követ!

II. KERTÉSZ Azt hiszed, virággal dolgozni olyan könnyű? Megtermelni, leszedni, aztán csokorba kötni... Az nem afféle ugorj-Jóska-fogjad-Jóska-munka, ha-nem művészet.

I. SÍRÁSÓ Igen, de te virágok között dolgozol! Látnád viszont azokat a csontvázakat meg koponyákat, szagolnád azt a bűzt!

Zaj, lárma. Mikac felteszi a kezét

JURETA Nyugalom! Mikac elvtársé a szó.

MIKAC (megvárja, amíg csend lesz) Úgy látom... legalábbis Murina igazgató szavai alapján, hogy kizárólag akkor juthatunk előbbre, ha összefogunk valami rablóbadával — ők gyilkolnák halomra a pácienseket, mi meg temetnénk őket... Azt akarom mondani, hogy nem áll olyan rosszul a szénánk, hiszen „termeltünk” mi sírhelyeket élő embereknek is, rendelésre. Tavaly például minimum tizet.

MURINA Abból az egész pénz ment a lakásépítési alap-ra. Ezt te, mint könyvelő tudod a legjobban.

MIKAC Az igaz, de voltak itt különbevételek is, az emberi butaság vámjából... Vegyük csak azt az illetőt, aki három hónappal ezelőtt megrendelt egy síremléket — tengeri kilátással. Ezért a tengeri kilátásért fizetett potom nyolcmillió dinárt. Hová párolgott a nyolcmillió?

MURINA Emiatt engem vádolsz?

MIKAC Én nem vádolok senkit. Csak úgy gondolom, a vállalat dolgozóit pontosan kell tájékoztatni. Először. Másodsor: senki ne mesélje nekem, hogy felvirágoz-ni egy sirt nehezebb munka, mint megásni.

I. SÍRÁS() Úgy van! Egy kicsit rájuk kéne mordulni, hogy vegyék kézbe a csákányt!

II. SÍRÁS() Tessék elénk tenni a számlákat ... hová lett az a temérdek pénz!

I. KERTÉSZ Mit üvöltöznek úgy, mintha egyedül maguk dolgoznának?!

I. SÍRÁSÓ Csak ne merjen szájalni! Azért kapnak fizetésemelést, mert az igazgató seggevégei! Mindenki tud-ja!

I. KERTÉSZ Vigyázz a pofádra, mert rámászok!
I. SÍRÁSÓ Na, ne mondd! Gyere ide, ha kell valami!

Újra zsvivaj, kibogozhatatlan lárma. Fölláll Kozlina, komoly arccal

KOZLINA Mi ez itt. elvtársak?! *Csend*

lesz

Meg kell mondjam, hogy már sok munkástanács-ülésem vettem részt, de ilyen komolytalanságot még nem tapasztaltam. Először is egyes elvtársak itt súlyos ellentmondásba keveredtek önmagukkal. Egyrészt a megrendelt síremlékekből befolyt pénz felosztását követelik, másrészt mindent megtesznek, hogy megakadályozzák ilyen pénz befolyását a vállalathoz.

MIKAC Egy kicsit világosabban, ha szabad kérem! Egy kukkot sem értek!

KOZLINA Pedig éppen rád vonatkozik, Mikac elvtárs. A Della Scala-sír eladásából több haszon lenne, mint bármilyen másból. És nemcsak a vállalatnak, hanem az egész városnak. Te meg mindent megteszel, hogy ezt az üzletet meggátold. Akkor milyen jövedelme van a dolgozókat és köveledeket a pénzt a rendelt sírok után?

MIKAC Várjunk, várjunk! Egy dolog új síremléket készíteni rendelésre, más dolog okirathamisítás révén elkótyavetyélni egy régi kriptát, amelyik sem egyikünké, sem másikunké, sem a vállalaté. Mintha én ki-állítanék egy papírt, aminek alapján én, mint Diocletianus császár leszármazottja, eladom Splitben a kör-bástyát.

JURETA Úgy van! Mikac elvtársnak igazsága van!

Ha

ez a Gorskovics új kriptát rendelne, akkor mi keresnénk rajta, akik építjük, meg az egész vállalat, így meg csak a magaféléknek csúsztat majd valamit a zsebébe.

I. SÍRÁSÓ Ez az egyik. A másik, hogy elvtársak, fölteszem a kérdést, milyen jövedelme van Kozlina elvtársnak a mi dolgainkba? Nem tagja sem az öngazgatási tanácsnak, sem a mi kollektívánknak!

MURINA Én hívtam meg Kozlina elvtársat, mert úgy gondolom, hogy ő, mint városunk vezető funkcionáriusa, a legjobban rá tud mutatni a kriptá eladásának a jelentőségére.

KOZLINA Elvtársak, nem kívánok éri beleavatkozni a maguk belügyeibe, de azért engedjék meg, hogy Mikac elvtársnak válaszoljak. Ő azt állítja, hogy a kriptára nincs senkinek tulajdonjoga. Közismert viszont, hogy ha nem létezik tulajdonos, akkor a tulajdon a közre száll át, és a köz, jelen esetben a város, azután azt csinál vele, amit akar. el is adhatja, ha az neki hasznos hajt.

MIKAC Most egyelőre hagyjuk, lesz-e a köznek haszna vagy sem. Ami azt illeti, tisztában vagyok vele, hogy kinek lesz haszna és mennyi, de engem most másvalami nyugtalanít... A Della Scala család valamikor a tizenötödik században költözött ide, igaz, a velencei hatalommal együtt, de igen gyorsan összeolvadt a hazai társadalommal. Ermenegildo Della Scala már a tizenhatodik század elején kiad Velencében egy trubadúrvers-gyűjteményt, mégpedig horvát nyelven, csak --- nyelvjárásban. A tizenhetedik században Andrea Della Scala, egyébként a Serenissime diplomatája, a Nagytanáctól azonos jogokat követelt horvátoknak és olaszoknak egyaránt, Ettore pedig, a szóban forgó kriptá építtetője, a nővére házáat átengedi a városnak horvát elemi iskola céljára! Nem mondom, voltak közöttük is, akik elnyomták a népet, de nem lehet egyetlen-tollvonással mindent kitörölni, hogy a helyére egy félhülye nevét írjuk.

KOZLINA Ne gyere nekünk, elvtársam, holmi ötszáz évvel ezelőtti irományokkal! Ami volt, az volt. Mi kézzelfoghatóbb valamit akarunk. Materialisták vagyunk, vagy nem? Ezért, elvtársak, azt kell néznünk *legelőbb is, hogy itt és most milyen anyagi hasznunk lehet ebből a kriptából.*

MIKAC Ezek után mit mondhat az ember! Azon sem csodálkoznék, ha azt javasolnátok a spliti városi ta-

nácsnak, hogy adja el csirkekelletőnek a Jupiter-templomot.

KOZLINA *(emelt hangon)* Már elnézést, elvtárs, de te itt mindnyájunk előtt a feudális osztályt védelmezod, ami már a kapitalizmus idején is reakciós valami volt hogy arról ne is beszéljek, milyen reakciós a szocializmus idején. Legkevesebb kétszáz évvel vissza akarod forgatni a társadalmi fejlődést.

MIKAC Először is ne üvöltösn, mert rám a *decibelek* nincsenek hatással... Másodszor, ha én is a maga

mentalitása szerint gondolkoznék, a szemére vethetném, hogy maga viszont egy másik *reakciós* osztályt véd, de nincs értelme, mert tudom, hogy *fütyül* maga mindenféle osztály-hovatartozásra, még inkább arra, előre-halad-e a társadalom vagy vissza, magát csak az érdekli, ahogy mondta is, ami kézzelfogható és materiális, de az is, *nota bene*, kemény valutában.

KOZLINA Ha olvastad volna Marxot, elvtárs, akkor tudnád, hogy minden az anyagi alapra épül, és hogy annak alapján fejlődik a mi *társadalmunk*, és mindaz, amiket itt nekünk *összehordasz*, az nem ér egy lyukas garast sem.

MIKAC Hagyja békén Marxot. Én már rég a marxizmus részletkérdéseit *tanulmányoztam*, amikor mag' még a Jancsi és Juliskát sem fogta föl. És kétlem, hogy később is sokat gyötörte volna az agyát Marxszal, különben nem mondana olyanokat, amilyeneket mond.

KOZLINA Rendben van! Ha te mindent olyan jól tudsz, arra válaszolj, mi előbbrevaló: a mi, népből jött emberünket védelmezni, aki Amerikában a két keze munkájával vagyont szerzett, vagy a feudális urakat védelmezni, akik egy idegen hatalom képviselői voltak és szipolyozták a népet?

Mikac válaszolni akar, de nem jön ki hang a torkán csak a levegőt kapkodja

Látod, elvtárs, hogy sarokba szoritottalak. Nem tudsz mit felelni. Nem is tudhatsz, mert a tények magukért beszélnek.

MURINA (látja, hogy mi van Mikacsal) Kozlina elvtárs, fejezd be a vitát, légy szíves. Azért nem válaszol, mert rosszul van. Gyere, Mikac, a másik *szobába*, szépen bekapod az orvosságod ...

Karon fogva kivezeti. Mikac, mintha mi sem történné, lépdel az oldalán, bár az arcára kiül a fájdalom

KOZLINA Téged, Murina, előbb-utóbb ez a szentimentalizmus visz a sírba.

Csend

JURETA Na, ide hallgasson, Kozlina *elvtárs!* Én nem olvastam semmiféle könyveket, és nem értem, amiket itt összehablatyol, de annyit mondhatok, hogy amit maga *művel*, az nem emberséges és *nem* igazságos. Nem tömheti be a száját egy ilyen derék embernek!

KOZLINA Te, Jureta, ugye tagja vagy a Kommunista Szövetségének?

JURETA Igen. Ha tudni *akarja*, *negyvenhárom óta*. KOZLINA Akkor hogyan vehetsz védelmedbe olyasvalakit, akit negyvenkilencben kizártak a szövetségből sztálinizmus miatt, és aki most, hogy látja, hogy a sztálinizmus befuccsolt, letünt társadalmi rendszereket kezd pártolni!

I. SÍRÁSÓ Hagyja ezeket a meséket! Nem *sikerül* itt senki szemébe port hintenie! Látjuk mi azt jól, hogy Mikac rendes ember, maga meg egy kurva.

II. SÍRÁSÓ Mit dumál itt *egyáltalán!* Villát építtetett a Kereszt-fokon, közben Mikac meg Jureta, akik harcoltak a mostaniért, maradtak szegények, *mint* a templom egere.

JURETA És jegyezze meg: amíg mi itt vagyunk, *nem* csinálhat azt, amit akar!

KOZLINA Elvtársak! Úgy gondolom, hogy a Kommunista Szövetségének legközelebbi alapszervi taggyűlésén itt a vállalatnál komolyan fel kell vetni egyes tagok eszmei irányultságának a kérdését!

Újra kitér a lárma, egybefolytak a hangok

I. KERTÉSZ Bocsánat, Jureta elvtárs. de nincs rend-jén, ahogy a gyűlést vezeted. Mindenki mondja a magáét, anélkül, hogy szót kérne.

II. KERTÉSZ Elvtársak! Javaslom, hogy hagyjuk ezt abba, és térjünk át a szavazásra!

JURETA Jó! Szavazzunk. A napirendi pontok sorrendjében.

I. SÍRÁSÓ Nincs itt az igazgató meg Mikac.

I. KERTÉSZ Az igazgató mindjárt jön, Mikac meg úgy-sem tagja a tanácsnak.

JURETA Akkor hát, elvtársak, ki van amellett, hogy felemeljék a sírásók fizetését? *(Rajta kívül az I. és a II. Sírásó emeli föl a kezét)* Ki van amellett, hogy a Della Scala-kriptát adjuk el John Gorskovicsnak? *(Az I. és a II. Kertész, valamint az Adminisztrátornó emeli föl a kezét)* Három-három. Döntetlen.

I. KERTÉSZ Várj egy kicsit. Az igazgató nem szavazott.

Belép Murina

JURETA Murina elvtárs, már csak a maga szavazatára várunk. Amellett van-e, hogy felemeljük a sírásók fizetését?

MURINA Mit *kell* ezt kérdeznii! Már megmondtam. Nem, mert nem lehet.

JURETA Amellett van-e, hogy eladjuk a Della Scala-kriptát az amerikásnak?

Murina egy pillanatig töpreng. Csönd

KOZLINA Most meg mi a fenét gondolkodol? Az egész ügyet te dobtad be, és akkor egyszerre nem tudod, mit *akarsz*?!

MURINA Csak azon gondolkodtam... Nem fontos... Rendben van. Igen. Mellette vagyok.

JURETA *(lehangoltan)* A gyűlést bezárom.

Sorra távoznak. A sírásók le vannak törve. Csak az asztalnál ülő Jureta marad a színen, tenyerébe rejti arcát. Szünet. Halkan, lassan Mikac jön be

MIKAC Na, mi van? Újra vesztettünk?

JURETA Egy szavazattal.

MIKAC Fel a *fejfel*, Jureta ... Ne lógasd... Veszteni is tudni kell... mit csináljunk: nálunk sokkal több a virágkötő meg a kertész, mint a sírásó.

Második felvonás Negyedik kép

A Della Scala-kripta a kápolnával, mint az első képben. Minden készen áll az ünnepélyre. A kápolnát és a kriptát virágok díszítik, a korábbi CONTE DELLA SCALA helyén most JOHN GORSKOVICS felirat olvasható. A kápolna előterében talpazat, rajta lepellel letakart mell-szobor. A kripta egyik oldalán rögtönzött tribün, melyen ünneplőbe öltözve ott áll Bajdo, Murina, Kozlina, Lasica és a Doktor. A kápolna nyitva van, belsejében az oltár előtt Don Felicio látszik, műseruhában. A kápolna bejáratánál levő kis hordozható orgonánál az orgonista ül. A kripta másik oldalán, a tribünnel szem-ben a fúvószenekar, élén Lukesával. A zenészek soraiban Jureta. A nagyszámú jelenlévő között itt látjuk a harmadik kép három öregemberét, a sírásókat és a kertészeket. Bajdo lép a mikrofonhoz, köhint egyet-kettőt, majd rákezd

BAJDO Kedves elvtársak és elvtársnók... engedjék meg... hogy ebben az ünnepélyes pillanatban ... ezen ünnepi alkalomból... néhány ünnepi szót szóljak... Mindnyájan tudják nagyon jól... hogy városunk szülötte, John Gorskovics ... ennek a szegény, sziklás vidéknek a gyermeke... szűk kis utcáink fia... nem tűrhetvén tovább a súlyos jármot... amit a rossz 'emlékü osztrák—magyar monarchia vetett népeink nyakába... ötven évvel ezelőtt nekivágott a nagyvilágnak ... és keserves, áldozatos munkával... komoly, figyelemre méltó eredményeket ért el... És most, elvtársak és elvtársnók... annyi év után... újra itt van között-

tünk ...akik akkor még esetleg meg sem születtünk... és visszajött ugyanarra a földre... amelyen egykor mezitlábasan futkározott a labda után... hogy itt nyugtassa munkában megfáradt csontjait ... és szenderüljön örök álmra... ennek a vidéknek az embe-reivel együtt... amely vidék rá örökké, még a sírban is emlékezni fog... És az a kívánsága, hogy minél jobban érezze magát közöttünk... ezért biztosítottunk *számára*, elvtársak és elvtársnók, olyan helyzet ... ahol békét, nyugalmat talál... a környék legnagyobb, legszebb kriptája ... És ezért azt kívánom *neked*, kedves Gorskovics uram... hogy ez a sírbolt kényelmes nyughelyül szolgáljon... és mindig emlékeztessen... hogy *mély tiszteletünk* és *szeretetünk* kifejezéseként ajánlottuk fel *neked* ...

Elégedetlen hangok a tömegből

I. HANG Hé, Bajdo! Ereszd ki a gözt!

II. HANG Da-da-dadogsz!

III. HANG Miért nem *mondad*, hogy fröcsögni fogsz, hoztunk volna magunkkal esernyőt.

BAJDO Végezetül, elvtársak és elvtársnók... nem is mondanék többet... mint hogy megnyitom a kriptát... és signor Gorskovics rendelkezésére bocsátom. *(Hátralép)*

KOZLINA *(halkan Bajdóhoz)* Hogy az isten rogyasztaná rád az eget a „megnyitom a kriptáddal”.

BAJDO Hát mit mondjak, toszd meg! Miért nem álltál ki te a placcra!

KOZLINA Kiállok, csak nyisd ki jól a füled.

BAJDO Biztos csupa bölcsesség csöpög majd tebeled!

KOZLINA *(a mikrofonhoz lép)* Elvtársak és elvtársnók! Engedjék meg, hogy ebből az alkalomból rámutassak az esemény ideológiai, politikai aspektusára. Mindannyian tudják, hogy országunk évszázadok hosszú. során át idegen járom alatt nyögött, hogy különböző külföldi urak váltatták itt egymást, kezdve a magyarokkal, törökökkel, velenceiekkel és osztrákokkal, végezve a németekkel és olaszokkal a legutóbbi háborúban. De kiűztük őket, elvtársak és elvtársnók, mind egy szálig, és országunk most szabad. Uralmuk nyomai azonban ittmaradtak, és különböző emlékművek; bástyák, kripták és más objektumok formájában még mindig láthatók. Most elhatároztuk, hogy városunkból eltávolítjuk az idegen uralom utolsó maradványait is. Ezért tisztítottuk meg, elvtársak és elvtársnók, ezt a kriptát a zsiros kizsákmányoló és elnyomó csontjaitól, hogy helyükre a mi emberünk kerüljön, aki a széles dolgozó tömegekből származik. Kettős feladatot teljesítünk ezáltal. Először is egy nemzeti-felszabadító feladatot, mert idegen csontok helyett a mi nemzeti csontjaink fognak itt nyugodni, másodsor pedig osztályfőladatot, mert nem szabad *elfelejtenünk*, hogy a sírbolt eddigi bitorlói a felsőbb rétegek és az arisztokrácia képviselői voltak. Hát ennyit akartam volna mondani. *(Hátralép. Újra elégedetlenség a közönség soraiban)*

I. HANG Még valaki fog beszélni? Már egy órája pofáznak, de okos szó nem hagyta el a szájukat egy sem.

II. HANG A villákat meg a *nyaralókat*, azokat tisztítsátok meg, ne a kriptákat!

III. HANG Az élőknek adjatok lakhelyet, ne a holtak-nak!

BAJDO *(halkan Kozlinának)* Nem mondom! Aranyos fiú vagy te! Még jobban elcseszted ! Megtisztítani a kriptát!

Ebben a pillanatban felhangzik az orgona, s Don Felicio elkezd az oltár- és kriptaszentelés szertartását

KOZLINA Hát ez mi? Ki engedte meg neki, hogy utánam szónokoljon?

BAJDO Hagyd 'el, így van a protokollban. Megállapodtunk ...

KOZLINA Már elnézést, de akkor bűvészkedjen, ha már nem vagyunk itt, ne így, hogy végig kell hallgatnunk és néznünk. Alaposan kibabrált velünk!

DON FELICIO *(befejezi a szertartást, a kápolna elé lép, és az egybegyűltekhöz fordul)* Kedves hűeim! Krisz-

tusban szeretett testvérek! A mi megváltónk, Jézus Krisztus szavaival kezdem, a Máté szerinti szent evangéliumból. Azt mondaná Krisztus : „Jaj nektek, kép-mutató írástudók és farizeusok! Mert építetek a próféták sírjait és ékesgetitek az igazak síremlékeit. És ezt mondjátok: Ha mi atyáink korában éltünk volna, nem lettünk volna az ő bűntársaik a próféták vére-ben. Így hát magatok ellen tesztek bizonyosságot, hogy fiai vagytok azoknak, akik megölték a prófétákat. Kigyók, mérgekgyóknak fajtái! Miképpen kerülitek ki a gye-henna büntetését?”

KOZLINA Látod a csalást? Kizárólag a te hibád . . . Hallod, miket mond? Ránk vonatkozik minden szava ...

BAJDO Az édesanyja ízéje, mit buzerál minket! KOZLINA Várj csak, *csuhás!* Falhoz állítunk mi még téged, csak érjen véget ez a cécó!

DON FELICIO Így volt hajdanán, Jézus idején. Mi azonban a krisztusi igéktől vezéreltetve, távol állunk attól, hogy megismételjük a farizeusok és írástudók bűnét. Már most, életében látjuk emez előttünk álló igaz keresztyén testvérünk erényeit és szíve gazdagságát. Bár hatalmas földi javak birtokosa, nem engedett a hívság kísértésének, hanem az ég felé törekedett, mert többet gondolt az örök nyugalommal, ahol lelke Istennel találkozik, mint az arany kuporgatásával. Fejet hajtván ezen, a prófétákhoz méltó istenfélelem előtt, nem vártuk meg, míg testvérünk elhalálozik, hanem már életében síremléket emeltünk neki. És végezetül, szeretett testvéreim, gondoljunk arra, hogy mindnyájan porból vettünk és porrá leszünk. *(orgonakísérettel énekel)*

Ments meg, Uram, minket
Az örök haláltól
Ama rettenetes
Napon minden bajtól.
Midőn az ég és föld Meg
fognak indulni, S
eljössz, a világot
Lángokban ítélni ...

I. HANG Füstölj csak, tisztelendő, füstölj ! Az egek már megindultak! Mindjárt potyog a dollár!

II. HANG Kapd magad elé a szoknyát, nehogy egy is mellé essen!

KOZLINA Az anyja szentségit, láttad, hogy kicirkalmazta?
BAJDO Hohó, Kozlina, egy papot akarsz lefőzni? KOZLINA Várjál csak! Majd akkor kapjuk el a tökét, mikor nem is sejtj!

LASICA *(odalép a letakart szoborhoz)* Tisztelt Gorskovics úr! Engedje meg, hogy saját kezűleg rántsam le a leplet arról az emlékműről, amit az ön nemes profil-jától megihletve, hogy úgy mondjam, egy lélegzetre alkottam. Viszontlátja majd benne egész megtestesült szeretetét e föld iránt, 'mindazt a kitartást és felfelé törekvést, amiből ön is kisarjad. *(Húzni kezdi a leplet, ami azonban nem hull le, hanem reped. Lasica tanácstalanul tovább huzigálja, s a lepel kezd körécsavarodni. Ahogy mind jobban a mesterre tekeredik a lepel, úgy válik láthatóvá műve. Öntvény alapján készült, dilettáns munka, mely némely részletében hasonlít a Doktorra. A végén Lasica teljesen körülcsavarodik, a szobor lelepleződik; a szobrász általános derűtség közepette próbál kigabalyodni)*

DOKTOR *(a mikrofonhoz lép)* Kedves honfitársaim, máj dir frends! Szeretnék mindenért köszönetet mondani, de ebben a monumentban nem találok a szavakat. Úgy fogadtak, mintha soha el sem mentem volna. És ahogy jü fogadtak engem, mint sajátjukat, úgy fogadom én is jü. Mostantól úgy konsziderálhatják, hogy az összes vagyon, ami az enyém, az önöké is. Minden, amim van.

A jelenlevők lelkes tapsviharban törnek ki. E pillanatban rázendít a zenekar is. Lukesa vezénylés közben a zenészek felé fordulva a zene nemere beszél

LUKESA Egy-két-há, egy-két-há... Kür-tök-lej-jebbkür-tök-egy-két-há-kla-ri-nét ne kés-sél, ne-kés-sél.

Egy-két-há . . . Na-gyob-bat-hü-lye do-bos ... nagyobbat üs-sél... Egy-két-há, Ju-re-ta-rria-lé-zol.. . egy-két-há-basz-szu-sok ho-va a tü-rö-ba men-tek-el. Egy-két-bá, egy-két-há. Me-gint ha-mis, hogy-abasz...

Amíg a zene szól, a színpad másik végén megjelenik Musica. Most egészen másként fest, mint az előjátékban. Szemüveget és csokornyakkendőt hord, haja elválasztva és lenyalva. Ruhája elegáns, bár kabátuja és nadrágja kissé rövid, amitől az egész figura egy félhülye „mamakedvence” benyomását kelti. Először röviden vált egypár szót az egyik sírásóval, aki odamegy a tribünhöz, félrehívja Murinát, és valamit a fülébe súg. Murina elébbemegy Musicának. Beszélgetésük alatt végig játszik a zenekar

MURINA Maga keres?

MUSICA Én Murina urat keresem, a temetkezési vállalat igazgatóját.

MURINA Én vagyok az. *Tessék!*

MUSICA Tudja, uram, Zágrábból jöttem, hogy megtaláljam a családi sírboltunkat, egész délelőtt kutattam, sírtól sírig, de nem lelem. Kérdeztem az idevalósiakat, van-e itt másik temető, hogy esetleg ott a kriptánk, de azt mondták, forduljak önhöz.

MURINA Egy pillanat... Hogy hívják magát? MUSICA Jaj, bocsásson meg, be sem mutatkoztam!

Maximilian Della Scala. Részemről a szerencse. A barátaimnak csak Max.

MURINA *(rémműlten)* Mi? Hogy? K ... k ...komolyan be-szél?

MUSICA Miért? Olyannak nézek ki, mint aki tréfál? MURINA Várjunk, *várjunk!* Melyik Della Scalák közül való?

MUSICA Hát a nemes Della Scalák közül. Azt hiszem, csak egy Della Scala család volt erre felé. A miénk, ugyebár.

MURINA De hát az lehetetlen. A Della Scalák többé nincsenek!

MUSICA Igaza van, uram, bár csak félig. Valóban nincsenek, kivéve engem, aki még vagyok, ugyebár. Szerény személyem az utolsó sarj.

MURINA *(kiveri a verejték)* Jézus Mária... Úristen... az ördögbe ... Most mi lesz?

Szünet, mialatt Murina próbál kitalálni valamit

MUSICA Szóval, kérem, megmondaná, mi van a kriptánkka?

MURINA Hallgasson ide, signor! Most semmit nem mondhatok, keressen fel holnap az irodámban tizen-egy körül, és akkor mindent megbeszélünk. Addig azonban szépen kérem, ne kérdezősködjön, hogy hol van ez meg az, és egyáltalán, jó lenne... Várjon! Hol szállt meg?

MUSICA Magánháznál béreltem szobát.

MURINA Nem, nem! Azonnal mondja fel és költözzön szállodába. Olyan szobát vegyen ki, amilyet csak akar, egy lakosztályt, ha tetszik, bármit. Fizetem a teljes ellátást. Csak arra kérem, ne mozduljon ki a szállóból, és ne találkozzon senki idevalósiával.

MUSICA Titok lappang a kriptánk körül?

MURINA Könyörgök, most ne kérdezzem semmit! Hol-nap mindent meg fog tudni. Tegyen úgy, ahogy mondtam, a maga érdeke is azt kívánja, majd meg-látja.

MUSICA Csípjén meg a manó, ha tudom, mire jó ez az egész, de úgy csinálók, ahogy mondta... Akkor hát, ajánlom magamat! A holnapi viszontlátásig! *(Meghajol és távozik)*

A romokban heverő Murina visszamegy a tribünre, félrehívja Bajdót és Kozlinát, suttogva tanácskoznak. Mind-hármuk arca elkomorul. A zenekar közben egyre nagyobb hangerőre kapcsol

LUKESA Egy-két-há, egy-két-há... Trom-bo-nok följebb az is-ten a fü-le-tek, egy-két-há, egy-két-há,

egy-két-há... cin-tá-nyér jól fi-gyel, cin-tá-nyér jól fi ...
Most!

*A zene fortisszímóval ér véget. Az utolsó hang után Lukesa
teátrális gesztust tesz, a közönség felé fordul és meghajol*

Ötödik kép

*Az igazgatói iroda, mint az első képben. Mikac valami
papírokat tanulmányoz az asztalnál. Hirtelen beront MURina*

MURINA Megjött?

MIKAC Kicsoda?

MURINA A franc, ami mindjárt elvisz mindnyájunkat... Nem értem, hogy tudsz ilyen füledt időben csukott ablak mellett rostokolni. *(Kinyitja az ablakot)* Utárod a friss levegőt?... Bajdo és Kozlina nem kerestet?

MIKAC Amennyire tudom, nem.

MURINA Micsoda alakok! Öt perc múlva tizenegy, minden pillanatban beállíthat, ezek meg sehol... Csak nem képzélik, hogy majd én tartom helyettük a hátam, ők meg nyugodtan csücsülnek otthon?... *(Le-ül az asztalhoz, tenyerébe temeti az arcát)* Szétpattan a fejem!

MIKAC Mi bajod már megint'?

MURINA Ha a helyemben volnál, tudnád... Azt hiszem, a bolondokházában kötök ki... Egész éjjel le se hunytam a szemem... A francba tűnt ez a két hülye is?!

MIKAC Ohó, szóval süllyedünk? Tegnap ünnepeltük zenezóval, szentmisével, politikus tirádákkal a vízrebocsátást, és ma már süllyed a hajó?... A kapitány és a fedélzetmester időben szárazra menekült, te viszont, matróz, maradj... Eh, sajnállak!

MURINA Könnyű piszkálódni! Te mindenből kivonod magad, rád semmi nem vonatkozik, mindent szépen felülről nézel!

MIKAC Én? Felülről?... Tévedsz. Nem nézhetek sem-mit felülről, mert soha nem próbáltam fölkapaszkodni. Ha egyáltalán nézek valahonnan, hát legfeljebb innen letről, békaperspektívából... Te mentél föl-felé, te. Láttad, hogy valahol a magasban dollárok lógnak az ágon, és utánuk másztál, mint csimpánz a banán után. Csak arról feledkeztél meg, hogy szédülős vagy. Pedig aki szédülős, az ne ugráljon, barátom... mert leeshet ... Remélem, ezt most megtanultad.

MURINA Figyelj ide, lehet veled komolyan beszélni? Jól jönne, ha tanácsot adnál.

MIKAC Szóval a víz már nyakig ér... *ha tőlem kérsz tanácsot!* Eddig más, ideológiailag jól talpalt tanács-adóid voltak, rajtam csak ékesszólásod gyakoroltad.

MURINA *(feláll, ideges járkálásba kezd)* Rendszerben van, rendszerben van, nem kell semmi. Menj a fenébe a tanácsaiddal együtt.

Csend

MIKAC Na jó, próbálok megkomolyodni. Miről van szó? Mondjad.

MURINA Előkerült az utolsó Della Scala. Feltámadt halottaiból.

MIKAC *(elkomolyodik, egy pillanatig Murinára mered, aztán hozzálép, megtapogatja a homlokát)* Lázad nincs ... Nem tudom, mi bajod.

MURINA Menj most a francba a bohóckodással! A do-log komoly. Tegnap érkezett Zágrábból, hogy felkutassa a családi sírt.

MIKAC Na jó. Hol hallottad ezt az egészet?

MURINA Nem hallottam, láttam, érted? Úgy láttam, mint most téged. Beszéltem veled. Képzelheted, hogy éreztem magam, mikor bemutatkozott és közölte, mi-ért jött.... Tizenegyre idehívtam. Minden pillanatban itt lehet.

MIKAC Cc! És éri még azt hittem, hogy népünk el-vesztette minden humorérzékét, mióta elkezdett nagy-lábon élni. Szinte sajnálom, hogy nem nekem jutott

elsőnek az eszembe egy kicsit belekőpni a levesetek-be!

MURINA Szóval te azt hiszed, hogy szélhámoskodik? MIKAC Mi mást? Tudod, hogy egy időben a spliti múzeumban dolgoztam. Áttanulmányoztam az egész Della Scala-családfát. Nem él közülük senki. Valaki lát-ta, milyen étvágyatok támadt a dollárra, és akart egy jót röhögni a kontótokra ... Úgyes ... nagyon úgyes... csak szerintem kissé korai. Akkor kellett volna színre lépnie, amikor felveszitek a dollárt. Akkor lett volna haddelhad!

MURINA Nem, nem, azt hiszem, nincs igazad. Csak egy idevalósi ültethetne föl bennünket, aki ismeri az egész históriát. Ez meg idegen. Soha senki nem látta erre felé... zágrábi kiejtéssel beszél... Várj csak, most ugrott be! Hallottam, hogy az egyik Della Scala megtagadta a családját, vagy a családját, mind-egy... és hogy aztán eltűnt, Zágrábban veszett nyoma ...

MIKAC Tudom. Michelangelo... a bohém művész... hatalmas gondolatok foglalkoztatták, hogyan kéne megváltani a világot, de ugyanakkor képtelen volt egy szöveget beverni a falba anélkül, hogy az ujja ne vágott volna a kalapáccsal... Fogalma sem volt a gyakorlati életről... Jól ismertem... egy ideig barátok voltunk. De a háború óta híret se hallottam. Nem ó... Biztos, hogy nem... Neki soha nem jutott volna eszébe a családi kriptá után nyomozni ... És a rokonai közül sem lehet senki, mert...

Belép az Adminisztrátornó

ADMINISZTRÁTORNÓ Valami Max úr van itt.

MURINA Ó az! Küldje be!

Az Adminisztrátornó ki, Musica be

MUSICA Jó napot! Elnézést, hogy késtem. Tudja, a toalett... Egész reggel evvel a hajtinccsel harcoltam, sehogy sem akart lesimulni a betyár. Mégsem mutatkozhatom úgy önök előtt, mint valami orrszarvú, ugyebár.

MURINA Á, semmi, semmi! A tó, hogy eljött. Parancsoljon helyet foglalni!

Musica leül

MIKAC Kérdezhetek valamit, fiatalember? Egy időben foglalkoztam a Della Scala család genealógiájával. Is-merem minden ágát, a múltból ugyanúgy, mint a hu-szadik századból. Némelyiküket személyesen is láttam. Megmondaná, melyik ágról való?

MUSICA Á, kérem, én Michelangelo Della Scala fia vagyok, azé, aki összeveszett a családjával és otthagya a szülői házat. Egy ideig Zágrábban élt, én is ott születtem. Halála előtt megbánta, amit tett, elhívott a halálos ágyához és így szólt: Fiam, ha meghalok, vedd a fáradságot, menj el Dalmáciába és kutasd fel őseink sírját. Vitesd át oda testemet, hadd nyugodjon apám és anyám mellett. Szeretném legalább halálom után jóvá-tenni mindazt a fájdalmat, amit örült éveim során okoztam nekik.

MIKAC Hm! Nagyon megható, szó se róla ... Csak ...én Michelangelo Della Scala barátja voltam, és ha jól tudom, soha nem nősült meg, és gyereke sem volt soha.

MUSICA Pontosan, helyesen mondta, kérem. Soha nem nősült meg. Én házasságon kívül született fia vagyok, Marija Margaretics iránti forró szerelmének a gyümölcse. Anyukám, a néhai báró Kálmán Margaretics lánya volt, akinek a Jezsuita piacon volt nagy palotája, ha méltóztatik ismerni. Apám megnősült volna, de a meg-boldogult nagypapi hallani sem akadt a házasságról. Nagypapi elfajzott éhenkórásznak tartotta apámat. Apám, tudják, bohém ember volt, művész, és nagypapinak ez nem tetszett. Így aztán nagypapi mellett nőtem fel, egészen az ő, illetve anyuka háláláig, és aztán költöztem vissza apámhoz.

MURINA Van magánál valami irat, igazolvány, amiből kiderül, hogy maga Della Scala ... mondjuk személyi igazolvány ... jogosítvány ... bármi?

MUSICA Hát látják, uraim, ez egy kicsit komplikált. Mi-kor apám otthagya a családját, lemondott a grófi cím-

ról, és Marjanovicsra változtatta a nevét. Őutánna és is egész életemben ezt a nevet viseltem. Tessék parancsolni, nézzék meg! *(Igazolványt mutat nekik) Mikor aztán halála előtt apám bűnbánatot tartott, megkért arra, hogy magamnak is, neki is szerezzem vissza a Della Scala nevet. Úgyhogy én már Zágrábban be is adtam a névváltoztatási kérvényt, és ha hozzájárulnak, aminek a napokban kell bekövetkeznie, akkor átvitelném apám földi maradványait a családi sírboltba ... Csak azt nem tudom, hogyan, mikor sehol nem találok azt a sírboltot.*

MIKAC Hogy is mondta... Marjanovics, az elfajzott éhenkórász, művész ... és Margaretics baronesz a Jezsuita piacról... ha, ha, ha ... forró szerelem... ha, ha, ha ! Pompás ! Pompás ! Különb, mint akármelyik Senoa-regény.

Murina és Musica egy pillanatig meglepetten nézik, majd folytatják a beszélgetést

MURINA Tudja, Max úr ... Nagyon kellemetlen dolgot kell közölnöm ... de ha végighallgat, remélem, meg fog bennünket érteni ... Biztosak voltunk abban, hogy a családjából már senki sem él... ezért eleget tettünk egy Amerikába szakadt kitűnő hazánkfia, egy bizonyos John Gorskovics óhajának, hogy adjuk el neki a kriptát ... Az ön őseinek a csontjait egy ideiglenes csont-kamrába költöztettük, egyelőre, de hamarosan elkészül az új, szép sírbolt, ne aggódjon. Mindent az amerikai fizet.

MUSICA Á, az a kriptá, amelyiknél tegnap valamiféle ünnepség zajlott?

MURINA Pontosan.

MUSICA Ú, Murina úr, nagyon sajnálom. Tökéletesen megértem az indítékaikat ... Úgy látom, nem szándékosan történt, félreértésről van szó ! Ezért nem is szeretnék komplikációkat okozni, de meg kell érteniük engem is. Minél sürgősebben vissza kell vinniük a csontokat oda, ahol voltak, és a kriptát visszaállítani eredeti állapotába.

MURINA Uristen ... Max úr ! ... Ez számunkra a csőd ... Nagyon kérem, értse meg a helyzetet ... Gondoljon csak bele, micsoda költségek... A szegényről már ne is beszéljünk ...

MUSICA Én arról nem tehetek, Murina úr ! Ami engem illet, szíves örömet segítenék, de hát egy haldokló utolsó kívánságát... Nem szabad semmibe venni. Az erősebb nálam, magánál, mindennél.

MURINA Őszinte leszek, Max úr ... Bizonyos helyi vezetők is belekeveredtek, az ügy politikai jelentőségü... Beláthatatlan következményei lennének, ha ragaszkodna a szándékához ... Ártana az egész ország tekintélyének, mert nem szabad elfelejtenie, hogy egy idegen állampolgárról van szó... egy amerikairól ... Es akkor az említett vezetők is elveszíthetik az állásukat, meg egyéb kellemetlenségek... Jó néhány családot tönkretenne...

MUSICA Exkuzálom magam, Murina úr, nem értek a politikához, és nem is óhajtok beavatkozni. Megkárosítani sem szeretnék senkit, de a kötelességem teljesítenem kell.

MURINA Nem is tudom, mit mondjak... megáll az eszem... Arra kérem, legyen még egy kis türelemmel... Minden pillanatban befűthetnek az említett vezetők, majd velük is megbeszéljük a témát. Talán egyezsége jutunk.

MUSICA Na de uram ! Az ilyesmi nem lehet alku tárgya!
Vannak szent dolgok is a világon, ugyebár!

Mikac fuldokló nevetésben tör ki, nem tudja abbahagy-ni, úgy néz ki, mintha köhögési roham jött volna rá. Murina és Musica csodálkozva nézik. E pillanatban újra belép az Adminisztrátornó

ADMINISZTRÁTORNÓ Megjött Bajdo és Kozlina elv-társ.

MURINA Azonnal küldje be őket!

MIKAC *(nevetését visszafojtva)* Csak előre, fiatalember, ragaszkodjon a jogaihoz, tartson ki a végsőig! Egy jottányit se engedjen! Vagy ha enged, csakis borsos áron ! Az urak most gazdagok. Bármennyit

megadnak. Ha, ha, ha, ha. *(Kifelé indul. Az ajtóban, Bajdóval és Kozlinával találkozik. Gúnyosan nevetve, mélyen meghajol előttük és távozik, a két férfi villámol tekintetet vet rá)*

MURINA *(Bajdóhoz és Kozlinához)* Tessék, elvtársak, tessék. Én már elmagyaráztam Max úrnak, hogy áll a helyzet, de ami a megegyezést illeti, nem jártam szerencsével. Talán nektek sikerül.

KOZLINA *(kis szünet után)* Hallgasson ide, signor! Ne húzzuk az időt, vágjunk a közepibe. Rövid leszek. Semmi más nem kérünk magától, mint hogy ugyan-olyan észrevétlenül tűnjön el, ahogy jött, és tegyen úgy, mintha nem találta volna meg a sírboltot, amit keresett. Cserébe hajlandók vagyunk magának olyan árat fizetni, amilyent kér.

MUSICA Na de kérem! Szóba sem jöhet! Már megmondottam Murina úrnak, elismételhetem önöknek is. Ezek szent dolgok, ilyesmiről nem szokás alkudozni.

KOZLINA Csak lassan, csak lassan! Azt tartják, hogy mindennek megvan a maga ára, van, aminek több, van, aminek kevesebb, a szent dolgoknak is. Bőlje ki nyiltan, ahogy én is beszéltem magával, mi a maga ára?

MUSICA Na de uram ... Mit képzel rólam ... Azt akar-ja, hogy eladjam őseim földi maradványait? Ilyet nem hallottak, amióta világ a világ!

KOZLINA Hagyja a maradványokat, a franc a maradványokba. Itt arról van szó, hogy maga eltűnjön innen. De még ha fölveti a maradványokat, akkor is, mi van? Rég szétporladtak, az egész egy marék por, amire semmi szüksége senkinek, magának se, másnak se. Mi pedig magának ezért a marék porért hajlandóak vagyunk felajánlani, mondjuk ... ötmilliót.

MUSICA Bocsánatot kérek, de nem csak egy marék por. Az az én múltam, a nevem. Az egész lényem, az egész önmagam. Hogy képzelem, hogy áruba bocsássam?

KOZLINA *(nem bírja tovább idegekkel)* Vigye a francba a nevét és önmagát! Ki kíváncsi magára! Eszünk ágába se jut megvenni magát vagy a nevét. Minek az nekünk? Mi azért fizetünk, hogy tűnjön el innen, és többé ne is lássuk. Ez majdnem semmi, érti, semmi! És ezért a semmiért kap kerek ötmilliót!

MUSICA Nem, nem, nem! Az nem semmi, kérném szépen! Talán az ön számára semmi, de az én számom-ra komoly valami ... Meg kellene gyaláznom apám, nagyapám, dédapám emlékét... szentségtörést elkövetni ... ez nem csekélység, nem bizony!

KOZLINA Ó, emberek ! Ilyen hülyét nem láttam, mióta kétágú vagyok!

BAJDO Várj, Kozlina! Nem szabad mindjárt így! így semmit nem fogunk elérni ... Hallgasson ide, signor! Én megértem, hogy nehéz rászánni magát erre a lépésre. Családi emlékek, az adott szó és így tovább, és így tovább ... Ezért hozzácsapok még ötmilliót. Kap összesen tízet.

MUSICA Na de kérem! Ha egyedül a kriptát. akarnám eladni, csak úgy üresen, minden személyes érzelem nélkül, akkor is többet érne. Maga az anyag, a sok kő, a művészi kivitel, kérném szépen... De így, hogy figyelembe vesszük azt is, ami nem eladó, úgy értem, a dolog érzelmi oldalát, akkor az a tízmillió, már bocsánat, kutyakaki!

KOZLINA Rendben van, sinen vagyunk ! Tessék, meg-toldjuk még ötmillióval, legyen tizenöt.

BAJDO Nem galoppírozod el magad túlságosan, Kozlina? Honnan kaparsz elő ennyi pénzt?

KOZLINA Ne törődj semmivel. Ebben az évben a „Luna” sokkal többet forgalmazott, mint tavaly. Onnan el-veszünk, aztán majd visszaadjuk abból, amit Gorskovicstól kapunk ... Szóval megegyeztünk, signor?

MUSICA Na de kérem ! Apám, akit jobban szerettem, mint saját magamat, a halálos ágyán kért meg, hogy itt temessem el, és én ezt teljesítem is, függetlenül az önök ajánlataitól.

Murina valamit sug Kozlinának

KOZLINA Na jó! Akkor máshogy próbáljuk ... Magát, ugye, Marjanovicsnak hívják? . . . Akkor most jól figyel-

jen! Ha nem fogadja el az ajánlatunkat, feljelentjük a helyi rendőrségen! Csaló, másnak adja ki magát... Akkor aztán a börtönben egy nagy frászt kap, nem pedig tizenötmilliót. Személyesen lesz rá gondom, van némi összeköttetésem itt is, meg Splitben is. Választhat: tizenötmillió vagy a börtön!

MUSICA Micsoda? Börtönrel fenyegetnek? Csalónak neveznek... Csak azért, mert a jogaimat követelem..., mert szent kötelességem akarom teljesíteni... Hallgasson ide, kérem! Mihelyt kiszabadulnék, megmozgatnám Zágrábban a magam és az apám kapcsolatait, és az nem akármilyen. Felmennék az Elnöki Titkárságra, a Központi Bizottságba... a Műemlékfelügyelőségre ... Elmesélném, hogy bännak itt a kulturális örökséggel és azokkal az emberekkel, akik családi kötelességeiknek akarnak eleget tenni... Majd meglátják, ki vagyok én! Nem hagyom magam csak úgy terrorizálni!

KOZLINA Várjon, várjon, az isten szerelmére! Nem kell mindjárt úgy heveskedni. Nem gondoltam én komolyan. Csak úgy próbaképpen... hogy lássuk, kivel vaudolunk. Nyilvánvaló, hogy maga komoly ember... Na szóval... hogy a franc essen belé... Hozzáteszek még ötmilliót. Már húsznál tartunk.

MUSICA De hát hogy nem lehet ezt megérteni, kérem! Ha nem tehetem, akkor nem tehetem! Nem lehet semmibe venni egy haldokló utolsó kívánságát. Arcul köphetnének, ha úgy cselekednék!

BAJDO Figyeljen ide, signor! Meg kell értenie a helyzetet. Ha most mindent visszaállítanánk úgy, ahogy volt, és Gorskovicsot is visszaautasítanánk, abból olyan botrány lenne, amiről még a nyugati sajtó is cikkez-ne. Ezért kínálunk magának ennyi pénzt. Sőt, hajlandóak vagyunk még megtoldani. Én például megígérem, hogy szervezünk valami gyűjtést a városi lakosság azon köreiből, akikre lehet számítani. Majd azt mondom, hogy a kriptá restaurálására. Biztos, hogy befolyik vagy öt-hat millió.

MUSICA Kérem! Nem értem, hogy nem látják, miről van szó. Engem nem érdekel a pénz, a macska rúgja meg. Valami egész más van itt terítéken, amit nem lehet pénzzel megfizetni... kegyelet... a halott iránti tisztelet... a család becsülete... Az életem árán se mocskolnám be ezeket a dolgokat.

MURINA Egy pillanat, eszembe jutott valami! Mi len-ne, ha mi, mint temetkezési vállalat, építenénk egy *ugyanolyan* kriptát, mint a régi, átvitetnénk oda az ősök csontjait, és a mi költségünkre az édesapja földi maradványait is... Abban a pillanatban maga teljesíti az ígérteit, és ráadásul kap húszmilliót. A kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad. Cserébe átengedi nekünk a régi kriptá felhasználási jogát és kötelezi magát, hogy az egész dolog titokban marad.

MUSICA Hm! Igen, igen! Ez már egészen más. Ezen lehet gondolkodni... Csak mi arra a biztosíték, hogy önök valóban így cselekszenek?

MURINA Mért csapnánk be? Nem érdekünk... Egyéb-ként, ahogy megkezdődnek a munkák, személyesen ellenőrizheti, hogy minden rendben van-e.

MUSICA Nos... Ha így áll a helyzet... elfogadom a pénzt... De a szavukat kell adniuk, hogy az új sír-boltra mindazt ráírják, ami a régiben volt, plusz az apám nevét.

MURINA Hát persze! Magától értetődik... Hála isten, hogy végül sikerült megállapodnunk!

MUSICA *(feláll)* Tudják... inkább azért egyezek bele a dologba, hogy békességben-szeretettel váljunk el, mintsem a pénz kedvéért. A pénznek számomra nincs jelentősége, hogy a macska rúgja meg. És higgyék el... még most is nehéz a szívem! Sajnálom, hogy lemondtam az öreg kriptáról. Mégis... a család egész nemzedékei kapcsolódtak hozzá... a hagyomány... egy darabka történelem, ugyebár!

MURINA Hát akkor szerdán várom, Max úr. A pénz itt lesz nálam, megbeszéljük majd a síremlékekkel kapcsolatos munkákat is. Meg az édesapja földi maradványainak az átszállítását.

MUSICA Rendben van! Itt leszek... Uraim, ajánlom magamat! Nagyon örültem! *(Meghajol és távozik)*

KOZLINA Hú, az anyját, de kikészített! Minden képzeletet felülmúl, hogy ez milyen barom!

BAJDO Nana, *nem* is olyan barom. Megvágott bennünket húszmillióra, és a szeme se rebtent!

KOZLINA A francba a húszmillióval! Mi az ahhoz képest, amit Gorskovicsból kivasalunk! Aprópénz! Ez a beszélgetés, ez kerül sokba nekem. Három éjjel nem fogok tudni aludni.

MURINA Ami történt, megtörtént. Fő az, hogy az ajtón kívül van... De elvtársak, annak a pénznek szerdáig nálam kell lennie, Erről gondoskodjatok. Ami a kriptát és a hamvak átszállítását illeti, azt bízzátok rám.

KOZLINA Jó, jó, meglesz! Csak tárgyalj velem, te. Én látni sem bírom. Szerbusz!

Bajdo és Kozlina távozik. Murina egy darabig elégedetten dörzsölve a kezét járkal. Mikac lép be

MIKAC Na? Milyen eredménnyel zárult bölcs vezetésünk és az utolsó feudális csökevény között a párbeszéd?

MURINA Minden rendben. Kiderült, hogy főlegesen izgultunk. Kap a fiú húszmilliót, csináltatunk neki egy új kriptát, és úgy eltűnik, mint a kámfor. A dolgok rendben haladnak, barátom.

Mikac fékevesztett nevetésben tör ki

Ne vess, csak ne vess! Majd meglátjuk, ki nevet utoljára!

MIKAC Murina, Murina! Megmondhatnám, ki nevet utoljára, csak nem akarom megfosztani magam ettől az élvezettől, hogy én nevetek utolsó előttinek, ha, ha, ha!

Murina gyanakvással mustrálgatja, aztán rálegyint, s Mikac nevetésétől kísérvé kirohan a szobából

Hatodik kép

A temetkezési vállalat mediterrán jellegű kertje: oszlopmaradványok, pálmák, fenyők, agavék, különböző virágbokrok, tulipánok, akác stb. Középen fogadásra terített hosszú asztal, evőeszközök és üvegek. A háttérben üvegpavilon, mely a vállalat raktárául szolgál. Az üvegfalon keresztül is jól kivehetők a különböző koszorúk, falhoz támasztott koporsók, keresztiek, a feliratos fejtáblák stb. Alkonyi félhomály. Az előtérben levő kis kőasztalnál Murina és Musica ül. Murina számolja le Musicának a pénzjegykötegeket, amiket Musica egy kis utazótáskába pakol.

MURINA Tizenhét... tizennyolc... tizenkilenc... húsz... Ahogy kialkudtuk. És most, ami az önkéntes adományokból befolyt... Egy... kettő... három... négy öt... hat... hét... összesen húszonhétmillió. Remélem, elégedett.

MUSICA Kedves Murina uram, ha engem izgatna az egész, azt mondanám, hogy több, mint elégedett vagyok. De higgye meg, szomorú szívvel távozem. Ugy érzen, mintha saját magamból vágtam volna le egy darabot és adtam volna el önöknek, ugyebár. Nem tudom, apám mit szólna, ha élne.

MURINA Történt, ami történt. Nincs értelme búslakodni rajta. Idővel elfelejti az egészet, de a pénz jó

ideig kitart, és sok szép, hasznos dologra fordíthatja.

MUSICA *(az asztalt nézegeti)* Valami ünnepség készül?

MURINA Tudja, Gorskovics úr holnap utazik el, az ő tiszteletére rendezünk egy kis búcsúvacsorát. Meghívnam magát is, de megérti... Rosszul venné ki magát, ha találkoznának... Végül is ő vásárolta meg a maguk kriptáját.

MUSICA Köszönöm, Murina úr! Úgysem tudnék maradni. Fél óra múlva indul a spliti busz. El kell ér-nem a zágrábi vonatcsatlakozást.

MURINA Ami pedig az új sírboltot illeti... Amint el-kezdődik a munka, értesítem a megadott címen.

MUSICA Rendkívül hálás leszek... Búcsúzom, Murina uram, a legjobbakat! Üdvözlöm a másik urat is, akit volt szerencsém megismerni!

MURINA Vizontlátásra, Max úr, és jó utat! *(Kezet fog vele és kikíséri. Murina az asztalt vizsgálgatja, valami nem tetszik neki, mert odaszól valakihez a kert másik végébe)* Mért ülnek úgy ott hármában, mintha már semmi dolguk nem lenne? Nem látják, hogy még nincs kész az asztal? Hol a pezsgő?

Előjön az Adminisztrátornő, az I. és a II. kertész

ADMINISZTRÁTORNŐ Már hulla fáradt vagyok, igazgató elvtárs. Mindent magam... főzni is meg találni is. Se Cica, se Beba nem jött el.

MURINA Ne félj, majd számolok velük... Ti ketten meg mire vártok? Nem látjátok, hogy még három adag bor hiányzik?

I. KERTÉSZ De signor direttore, már ötször fordultunk, üvegekkel megrakodva, a szállodába meg vissza. Nem bírjuk tovább.

II. KERTÉSZ Nem tudom, miért nem rendelte ide a sírásokat is?

MURINA Jó ötlet! Csak az hiányzik, hogy a sírások szolgálják ki a vendégeket... Megakadna a falat a torkukon.

I. KERTÉSZ És ki lesz ez fizetve nekünk túlórában? MURINA Ki hát, ne zúgolódjatok... De most gyerünk, munkára. A pezsgő az irodában van.

Az Adminisztrátornő és a kertészek el. A kert egyik sötét sarkából az ünneplőbe öltözött Mikac bukkan elő

(Meglepődve) Ohó... Ez meg mi akar lenni? Mi történt, hogy eljöttél?

MIKAC Nem tudom, mit csodálkozol, hisz' te hívtál meg!

MURINA Hivtalak én máskor is, mégse jöttél soha. Már régóta csak a forma kedvéért hívlak; nem is reméltem, hogy valaha megtisztelsz...

MIKAC Ha te már annyiszor adtál a formára, egyszer adhatok én is.

MURINA Akkor sem értem. Annál kevésbé, mert nem mondanám, hogy azok közül, akik itt lesznek, valaki is túlságosan a szívedhez nőtt volna.

MIKAC Nem azért jöttem, mintha rajonganék a társaságért... Szeretnék egy kicsit szórakozni... megnézni az előadás végkifejletét.

MURINA Egy kukkot sem értek. Ez egy bankett... Gorskovics búcsúztatására. Holnap elutazik, és minden visszazökken a régi kerékvágásba.

MIKAC Minden talán mégsem... Néhány madár azért elhullajtja a tollát, és talán pár krokodil is kőbe harap.

MURINA Rébuszokban beszélés... Mindegy. Ha már eljöttél, isten hozott. Vágd magad kényelembe, egyél, igyál, csak arra kérek, vigyázz az egészségedre.

MIKAC Szamárság. A legrosszabb, ami érhet, hogy el-visz az ördög. Ha viszont már meg kell lennie, jobb, ha ételtől-italtól út meg a guta, mintha valami mástól.

MURINA Nem állod meg, bohóckodás nélkül... *(Fülelni kezd)* Te... mintha valami susogást hallottam volna...

MIKAC Susogást? Addig jó neked, Murina, amíg csak susogást hallasz. Majd akkor nézlek meg, mikor minden recsegni-ropogni kezd...

MURINA Pszt... nem vicelek... Valaki van itt... *(Odamegy az egyik bokorhoz, félrehajtja az ágakat, melyek alól Tica arca kandikál ki)* Ó, szüzanyám, megint Tica! Mit keresel itt?

TICA Bocsánat, signor direttúr, nem akarok zavarni, csak hallottam, hogy signor Gorskovics holnap elmén, és hogy most itt vacsorázik...

MURINA Hát aztán? Azt hitted, odaengedlek, hogy evés meg társalgás közben zavard a vendéget a baromságaiddal? Szó sem lehet róla.

TICA De hát azt ígérte, hogy kifizet két napot nekem, amit dolgoztam, és még nem adott semmit.

MURINA Csak nem képzeled, hogy vacsora közben fog fizetni? Mért nem mentél el hozzá a szállodába?

TICA Voltam én ott, kétszer is, de nem akartak be-engedni.

MURINA Mi közöd hozzá! Én sem engedlek be.

TICA Könyörgök, signor direttúr, mint az oltárképet, úgy kérem. Egy fillér sincs a zsebemben. És kidobtak a szálloda raktárából is, ahol eddig aludtam.

MURINA *(pénzt ad neki)* Fogjad egyelőre, csak nagyon kérek, tűnj el... Gorskovicsot pedig keresd máskor és másol.

TICA De hát hogyan, signor direttúr, mikor holnap reggel elutazik. Többé itt nem látjuk!

MIKAC Én tudok egy megoldást. Adj valami ruhát Ticának, hogy tisztességesen felöltözhessen, hívd meg a vacsorára, hadd számoljon el Gorskovicsal fehér asztalnál, illendő módon.

MURINA Jópofa vagy, Mikac... Meghibbantál... Tica és Bajdo, Kozlina, Don Felicio egy asztalnál... Mi-csoda ötlet! Nyílt provokációnak fognak fel. Halálosan megsértődnének rám...

MIKAC *(Ticához)* Tudod, mit, öregem! Az én vendégem leszel. Először hazamegyünk hozzám, kapsz egy öltönyt, aztán együtt letelepszünk itt. Mellettem fogsz ülni.

MURINA Megörültél? Így akarsz kitörni a nyakam?... Gyerünk, Tica, tűnj el! Oldd meg úgy a problémádat, ahogy akarsz, de meg ne lássalak itt ma este! *(Karon fogja és tuszkolja a kijárat felé.)* Tica hirtelen összeesik és halotti pózban megmerevedik a föl-dön)

MURINA Na tessék! Megint „meghalt”! Most mihez fogjak?

MIKAC *(kitapogatja Tica pulzusát)* Félek, hogy ez az utolsó halála volt.

MURINA Utolsó? Ugyan! Csak nekem legalább ötször halt meg így. Mindig olyankor, amikor itt akart éjszakázni valamelyik koporsóban.

MIKAC Ki tudja, ezúttal talán tényleg beadta a kulcsot.

MURINA A fenét! Egy mákszemnyit sem szabad ennek hinni... Hé, Tica, kelj már fel, ne hülyéskedj! *(A lábával piszkálja)*

MIKAC Bizony! Kelj fel, Lázár! Sajnos, Murina, nem vagy Jézus Krisztus. Látod, nem ugrik talpra... nincs pulzusa...

MURINA Te még nem ismered. Úgy tud szimulálni, hogy egy orvosprofesszort is átejt... Komolyan, ilyet még nem láttak, orvosi csoda... Szemen köphetsz, ha holnap nem támad fel... Állj már föl, Tica, ha mondják!

MIKAC Hová jutottunk, atyaisten, ha már egy halott-nak se hiszik el, hogy halott!

Belép az I. és a II. kertész

I. KERTÉSZ Signor direttore, megjöttek a vendégek...

MURINA Ó, szüzanyám, most mi lesz... A vendégek, itt ez a halott... Hová tegyem őket... Ide' ne... Szaladj eléjük, és mondd, hogy nem vagyok itt, de mindjárt jövök. Várjanak egy csöppet... Vagy nem! Nem jó! Inkább ugorj el a raktárba és hozz egy koporsót. Gyorsan!

Az I. és a II. kertész kihoz a raktárból egy koporsót, s Murina segítségével belefektetik Ticát

I. KERTÉSZ Úgy éljek, ez Tica! Én meg azt hittem, hogy tényleg meghalt valaki!

II. KERTÉSZ Igazgató úr, leszögezzük?

MURINA Mi a fenének? Tica fölött? A végén itt marad nekem még egy éjszaka. Holnap ügyis fölkel... Jézusmária! Es ha vacsora közben támad életre? Ijedtükben szívszélhűdést kapnak a vendégek... Tudjátok, mit, szögezzétek le mégis, de csak finoman, hogy ki lehessen húzni a szögeket. Csináljatok neki valami lyukat, amin keresztül levegőhöz jut, aztán vigyétek vissza a raktárba, hadd aludja ki magát holnapig.

MIKAC Miért a raktárba? Hagyják itt, hadd kapjon friss levegőt. Talán éhes is. Majd bedugunk neki a lyukon egy-egy csontot.

MURINA Ne hallgassanak rá, szórakozik. Vigyék a rak-tárba, ahogy mondtam!

Murina kirohan. A kertészek a raktárba viszik a koporsót, ahonnan aztán kalapácsütések hallatszanak. Mikac a virágokat nézegetve sétálgat. Betódul a társaság, Murina vezetésével: a Doktor, Bajdo, Kozlina, Lukesa, Lasica és Don Felicio. Murina az üvegen keresztül int a kertészeknek, hogy hagyják abba a szegecselest

DOKTOR Jesz, máj dir frends! El sem tudják képzelni, mi az, hogy Emerika, bikóz veri primitív élnek. Aki ott hajlandó dolgozni, megvan mindene. Vegye-nek engem, for igazámp! Mikor kimentem, nem volt egy lyukas garas a zsebemben, egyetlen ruha volt rajtam, ju nou. És hányféle munkát végeztem! Cipőt pucoltam az utcán, koffert cipeltem, mostam a houtelban az ágyneműt... in sót, kezdtém a natingtól és most ju szi ... (Meggillantja Mikacot) A, miszter Mikac!

MURINA Kibújt a barlangjából. Elhatározta, hogy ma este mulat velünk egy jót.

KOZLINA Ohó, .ez szokatlan valami! Nem is tudom mivel magyarázni. Te, Mikac, örökké ellenünk voltál. Hogyhogy most egyetlen éjszaka alatt így átpartoltál?

MIKAC Mondok én magának valamit, signor Kozlina. Nem voltam én sohasem maguk ellen, sem magukkal. Magukat én mindig úgy fogtam fel... hogy is mondjam... mint valami magasabb erőt... mint a jégesőt... mint egy istencsapást. Az ember nem harcolhat a sors ellen, de vele se lehet., mert a sors — az sors.

MURINA Na jó, jó, elég volt ebből a blablából! Nem fogunk újra leállni vitatkozni. Abban egyeztünk meg, hogy mulatunk ... Tessék, elvtársak, tessék, uraim, foglaljanak helyet.

Mindenki asztalhoz ül, majd az Adminisztrátornő és a kertészek hozzák az ételt. Enni-inni kezdenek, közben beszélgetnek

DOKTOR Hol is hagytam abba... Ja igen! Szóval, máj dir frends, natinggal kezdtem, és látják, mire vittem. Van háromezer-négyezerötven nagy óceánjáróm ... úszkálnak a világ összes tengerén; száz repülőgépem, amik óránként drájoznak Friskóból Hongkongba, Hongkongból Valparaisóba, Valparaisóból Port Szaidba ... És hogy kipihenjem magam, most majd elmegyek az egyik szamer rezidensiembe. A világ minden sarkán van rezidenszem: Akapulkában, Majámi Bicsen, Biaricban, Monte Karlóban ... És amikor elkap a szomorúság, mert eloun vagyok, csak telefonálok, mondjuk Hemingvejnek: Helou, Orni, á em eloun, kam tu mi ! És küldök érte egy pléjn, amivel egy óra alatt nálam van. De más híres pörszonsz is jár hozzám: Frenk Szinatra, Geri Kupec, Rita Hejvort ... Ó, Ritával csináltam lavot is, mikor tizenhét éves volt. Aztán meg maga prezident Truman látogatott meg minden vasárnap ti-partira... És tudják, hogy értem el mindent? Tessék, máj frends, a két kézem. Egész életemben dolgoztam, dolgoztam és dolgoztam.

LASICA Ugyan, uram, hol vagyunk mi Amerikától! Nem azt mondom, hogy maradt volna fenn a régi Jugoszlávia, de ha nem következnek be, ami bekövetkezett, talán most közelebb volnánk...

LUKESA Hát hogyne ! Csupán az kellett volna, hogy a háború után a volt csetnikek kezébe adjuk a hatalmat, akkor aztán lett volna itt tejjel-mézszel folyó Kánaán ...

LASICA Bezzeg most folyik a tej meg a méz, hogy olyanok dirigálnak, akiknek három elemijük sincs ...

LUKESA Még azok is többet használnak ennek a társadalomnak, mint azok, akik a megszállók lakájai voltak.

LASICA Ezzel arra célzol, hogy én a megszállók lakája voltam?

LUKESA Nem tudom. Lehet, hogy te másként hívod azokat, akik azt a bizonyos kokárdát hordták a sapkájukon.

LASICA Nem én, amennyiben te is találsz egy szépen csengő nevet azok számára, akik az „U”-betűt viselték. „U” — mint „usztasa”.

LUKESA A kurva csetnik anyádat, te fogod az „U” be-tűt az orrom alá dörgölni, mikor puskával meg tór-rel sétáfkáltál, és nem csupán a parádé kedvéért!

LASICA Hagyjuk csak a puskát és a tórt! Pont. az olyanok kergettek a csetnikek közé, mint te! Akik Zágráb fölött, a hegyekben garázdálkodtak!

Egymásnak esnének, de Murina szétválasztja őket

MURINA Hagyjátok abba! Meddig hallgassuk a barmosságaitokat ... hogy melyik volt usztasa, melyik csetnik! A fenébe mind a kettővel ! Elég volt! Milyen kép marad meg „rólunk signor Gorskovicsban!

DON FELICIO Bocsássanak meg, de én azt hiszem, hogy be kéne szüntetni mindenfajta politikai társalgást. Az ilyen perpatvar semmi jóra nem vezet. Csak gyűlölködést szít. Pedig végre szeretetben, egyetértés-ben kellene élnünk. Mert ahogy Szent Pál mondja, lehet bármi gazdag valaki, ha szeretete nincs, akkor semmije nincs.

MURINA (észreveszi, hogy Mikac iszik) Mikac ... ne igyál! Megárt ... nem vagy te hozzászokva, ember! MIKAC Hagyjál, Murina, törődj csak a magad dolgával! Még tejet cumiztál, mikor én már rég bort iszogattam.

KOZLINA Ugy van, Don Felicio, egyetértünk. Szeretet ... rendben van, legyen szeretet ... én is szeretetpárti vagyok. Csakhogy, ha szeretetet akar kapni, akkor adni is kell.

DON FELICIO Azt akarja ezzel mondani, hogy én nem adok?

KOZLINA Nézze, maga állandóan arról papol, hogy szeretni kell, még az ellenséget is. Bezzeg, ha egyszer el-lenségének gondol valakit, ott tesz neki keresztbe, ahol tud.

DON FELICIO Isten a tanúm, hogy nem tudom, mire céloz.

KOZLINA Nem tudja? Emlékezzen csak vissza arra a prédikációra, amit nemrég a kriptánál tartott!

DON FELICIO Kizárólag Gorskovics úr istenfélő voltával és egyéb keresztényi erényeivel foglalkoztam. KOZLINA Igen, és amit azokról mondott, akik faragott képeket imádnak? Az kire vonatkozott?

DON FELICIO Az idézet volt a Szentírásból, és Jézus korának farizeusaira és írástudóira vonatkozott. KOZLINA Ne szédítsen! Tudom én jól, hogy ránk gondolt!

DON FELICIO Bocsánat, én csak a mi Megváltónk szavait citáltam. Senkire nem céloztam. De ha maga a farizeusok és képmutatók ingét magára veszi, azért én nem vállalhatom a felelősséget.

KOZLINA Tudom, mindig ügyesen kicsúszik az ember kezéből. De nem tart ez örökké, én mondom magának. Nem fogja a végtelenségig mocskolni a néphatalmat.

DON FELICIO Tessék, Gorskovics uram, most személyesen győződhet meg róla, milyen körülmények között élünk és dolgozunk mi itt. Minden alap nélkül, folyton politikai bűnöket akarnak a nyakunkba varr-ni, csak azért, hogy lehetetlenné tegyék a működésünket.

KOZLINA Most megfogtalak, csuhás! Ez nyílt politikai propaganda volt a rendszer ellen, mégpedig egy kül-földi állampolgár jelenlétében. Ezt nem úszod meg szárazon.

MURINA Ne kezdjék már megint, elvtársak ... Bocsássatok meg, de úgy érzem, hogy úgy viselkedünk, mint a gyerekek. Meddig fogunk még így marakodni, pocka mizeria! Előttünk az étel-ital, vannak szép nőtáink ... Viselkedjünk már úgy, mint az emberek! Csak nem fogjuk egész este a bűnbakot keresni!

DON FELICIO Nagyon helyes ! Inkább kóstoljuk meg a bárányt!

DOKTOR Jesz, detsz tru! Amit fáder Felicio mondott, az veri gud ájdie ...

BAJDO Hát persze! Evvel kellett volna kezdeni. Nem is tudom, mi a fene bújt ezekbe.

LUKESA Tehetek én arról, hogy Lasica minduntalan usztasának titulál!

LASICA Már megbocsáss, de ezúttal te kezdted a cset-nikezést.

MURINA Nem érdekes, ki kezdte. Ha mulatunk, akkor mulassunk!

BAJDO Úgy van ! Én el is kezdem. Felköszöntöm az összes jelenlevőt!

LASICA Nem, nem, Bajdo uram! Hagyjon inkább engem! Maga túlságosan profi, most olyan amatőrökre van szükség, mint én.

LUKESA Te sem vagy megfelelő. Te is angazsálva vagy. Egy semlegesebb valaki kéné. Signor Mikac, például...

MIKAC Állok elébe. (Teli pohárral a kezében feláll) MURINA Mikac ... megörültél ! Beteg vagy!

MIKAC Fogd be a szád, jó?! Hogy beteg vagyok vagy sem, az az én dolgom. Egyébként ki nem beteg ma-napság? Előbb vagy utóbb mindenkit elvisz az ördög.

HANGOK Úgy van! Gyerünk, signor Mikac! Ne hallgasson rál

MIKAC Szóval, elvtársak és uraim, engedjék meg, hogy egy megállapítással kezdjem. Amint látom, ennél az asztalnál összegyűltek mindazok, akik az elmúlt húsz évben a mi nyomorult országunk eme kis darabját húzták-nyúzták, ütötték, vágták. Képviseletük itt magukat az ateisták és a keresztények, szocialisták és kapitalisták, funkcionáriusok és klerikálisok, uszta . . . pardon, honvédek és csendérek és az ördög tudja, ki mindenki még. Nálunk azonban, a Balkánon, mindez az ellenségeskedés megszűnik, eltűnik, mint cukor a vízben, függetlenül attól, mennyi vér folyt miatta, mi-helyt asztalra kerül a bárány és a jó bor. Miért.? Azért, mert mindaz, ami látszólag foglalkoztat bennünket, a címek és a rangok, kitüntetések és érdemek, politikai csoportosulások és táborok, investíciók, emancipációk, petíciók, dotációk, a fenyegetett környezeti és nemzeti formációk és mit tudom én, még mi-csoda — mindez mindig csupán külső máz, ami mögött egy egész más ember van, egy önmagánál se nem nagyobb, se nem kisebb ember, aki ellátja fiziológiai funkcióit, eszik, iszik, a szükségét végzi, nemileg közösül, rókázik és purcog, és aki notta bene csak annyiban foglalkozik az előbb említett ügyekkel, amennyiben általuk kellemesebben, szabadabban és gyakrabban hódolhat az utóbbiaknak. Hát ennek az embernek az egészségére és hosszú életére igyunk!

LASICA Bravó! Minden tisztelem Mi'acé! Kivágta a rezet!

MINDNYÁJAN Éljen! Éljen Mikac! (Énekelnek) Szép név az, hogy Mikac! Mikac soká éljen . . .

BAJDO Mozzás, Murina, nyisd ki azt az üveget, hadd húzzuk meg! (Énekelni kezd, a többiek is felkapják)

Igyunk, fiúk, igyunk!

Amíg csak ránk nem virrad, Igy ápoljuk, fiúk,

Jó dalmát szokásainkat!

MIKAC Állj ! Állj ! Ez csak a bevezető volt. Úgy gondoltam, hogy külön-külön mindenkire pohárköszöntőt mondok, mindenki egészségére felhajtunk egyet-egyed. (Újrátölti a poharát)

MURINA Mikac ... mit csinálsz ! Tiszta örülsz ! Nem engedem. Nem akarok felelős lenni azért, ami bekövetkezhet.

MIKAC Te, Murina, rosszabb vagy a gazdasszonyomnál. Ne prédikálj, arra itt van Don Felicio, e téren nagyobb szakértő nálad. Vonulj a sarokba, a hangodat se halljam többet! Kedves vendégünkkel, miszter John Gorskoviccsal kezdeném. Máj dir miszter John ! Mióta megérkezett hozzánk, másról se hallok, mint az óceánokat szelő gőzösokról, a földet keresztül-kasul bejáró repülőgépekről, monte-carlói, biarrítzi, acapulcoi, miami villákról, Hemingway-ról, Frank Sinatráról és Truman elnökről, na és persze a milliokról, melyek naponta változnak át billióvá, trillióvá, kvadrillióvá, és így tovább. Amíg csak hallgattam mindezt, és el is hittem, nem érdekelt a személye, mert a számok soha nem voltak rám semmiféle hatással. De amikor alkalmam nyílt megismerkedni fiatal munkatársával, és

rájöttem, hogy mindez a maga zseniális fantáziájának a gyümölcse; amikor saját szememmel láttam, milyen pompásan használja ki mások kapzsiságát és butaságát -- akkor a szívembe férközött. Gratulálok, miszter John! Világszínvonal, nagy stílus! Adja át gratulációmát ifjú barátjának is! Emelem poharam a ma_ ga egészségére és az amerikai névrokonra, aki tudtán kívül elindította mindennek. (Kiüssza borát és énekel-ni kezd, a többiek utána)

For he's a jolly good fellow, For he's a jolly good fellow, For he's a jolly good fellow, That nobody can deny . . .

Mikac beszéde alatt a Doktor halálsápadtan mered rá, s amikor a dal kezdődik, feláll, lassan elsétál az asztaltól, majd mintha a rózsákat nézegetné, kislisszol.

KOZLINA Bravó! Bravó, bár egy mukkot sem értettem az egészről.

LASICA Nem számít! A fő az, ahogy folyik a szájából a szó. Mint a méz, testvér ...

MIKAC (újra megtölti a poharát) Most pedig városunk szépreményű vezetőjére, Kozlina elvtársra. Kedves Kozlina elvtársunk! Kezdeném a beszédeiddel, vitáid-dal, szónoklataiddal, amikkel az utóbbi időben kirukkoltál. Nem kétséges, hogy azok eddig is minden értekezlet, konferencia, szimpózium, bizottság, választmány, alapítvány, tanácskozás, komisszió, emisszió, transzmisszió, bankett és munkaebéd fő ékességei voltak. De az utóbbi időben különösen tartalmassá váltak, mert megszaporodtak bennük a különféle grammatikai, stilisztikai és logikai deviációk, a minden rendű és rangú nyelvi gyöngyszemek', mint a pleonazmus, a tautológia, az anafora, metafora, kontradikció, bombaszt, makaronizmus, disszonancia, hiperbola, parabola, allúzió és illúzió. Egyesek azt beszélnek, hogy a háború alatt egy puskát nem sütöttél el, csak Don Felicio mellett ministráltál. Ha ez igaz is lenne, csupán azért történt így, mert ama vészterhes időkből óvtad az életed, takarékoskodtál energiáddal, hogy az-után, amikor a nemzetnek a legnagyobb szüksége van rá, könnyen a válladra vehesd az igazgatói, elnöki, titkári állások súlyos terhét. Egészségedre ! (Iszik)

DON FELICIO (lelkesen tapsol) Bravó! Bravó! Nagyon helyes!

MINDANNYIAN (Kozlina kivételével, aki savanyú képpel maga elé bámul) Éljen Mikac! Halljuk a következőt!

MURINA Elvtársak, ne biztassátok, hogy igyon. Súlyos szívbeteg.

MIKAC Meddig fog még ez a Murina az idegeinkre menni? Végül is micsoda modor ez! Meghív bennünket mulatni, aztán nem hagy mulatni.

MINDNYÁJAN Mondjad tovább, Mikac! Úgy van! Le Murinával! Mulatunk vagy árverezünk?

MURINA Kérem! Kérem! Én figyelmeztetlek benneteket. Azt csináltok, amit akartok, a saját felelősségetekre. Füttyölök rátok ! (Dühösen kifelé indul, de meg-áll, s szemmel láthatóan aggodva figyeli a fejleményeket)

MIKAC Most pedig, elvtársak és urak, Don Felicio tiszteletes egészségére ürítsük poharunk!

BAJDO Várjatok! Gorskovics hová tűnt? ...

MIKAC Hagyjad Gorskovicsot! Majd visszajön. Rosszul lett az italtól, hát kiment énekelni „a gyomrom inga-tag” kezdetű nagyáriát ... Tehát: dicsó Don Felicio! Az atya, fiú és a szentlélek nevében lemondván a világi hívságokról, ő, mártír, a templom szent magányába vonultál vissza, és így imádkoztál a te mennyei atyádhhoz: Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, legyen meg a te akaratod, mindennapi kenyerünket, disznósültünket, csirkeporékoltunkat, bárány- és borjúszületünket, vörös és fehér borunkat, paprikás szalámitkat és kolbászsunkat, szilva- és barackpálinkánkat, kedves nővéreink finom csibehúsát add meg nekünk ma, és ne vigy minket a kísértésbe. Nem nyomja a lelked egyetlen olyan halálos

bűn sem, ami nem nyomná egyházi előjáróid, a kanonokok, rendfőnökök, gvardiánok, püspökök, kardinálisok, ordinálisok, marginálisok, majálisok, vicinálisok... *(Hirtelen összecsuklik és leül. Szemmel lát-hatóan rosszul van. Szünet)*

LUKESA Tessék, a hős! Karattyolni, azt tud, de két korty bor elbánik veled!

BAJDO Szégyen-nyalazat!

LASICA Gyerünk, támaszkodj ránk, ha kell, mondd tovább!

MIKAC *(erőlködve újra feláll, s tovább beszél, bár lát-szik, hogy kínlódik)* El a kezekkel... Majd magam ... Hol tartottunk?

BAJDO A majálisoknál és vicinálisoknál.

MIKAC Igen, már emlékszem... Tartottad magad az Írás igéjéhez... miszerint Istentől való minden hatalom ... ezért soha nem zavartad se a fasisztákat, se a kommunistákat, se a rojalistákat, se a kapitalistákat ... se a realistákat, se az impresszionistákat, se a naturalistákat, se a futuristákat... így az utolsó ítélet napján úgy állhatsz majd az Úr színe elé, hogy lelked nem fertőzte meg semmiféle földi eszmény. meg-győződés, elv, gondolat vagy érzelem... *Amen! (Iszik)*

MINDNYÁJAN *(felugrálva tapsolnak)* Bravó! Éljen! Egészségedre! Még hogy szívbeteg! Marhaságokat locsog ez a Murina! Kutyaabaja!

MIKAC *(énekel a többiekkel együtt)*

Nagy karácson,
Éjszakáján,
Jézus születése napján,
Ma örvendjünk,
Ma vigadjunk, Ma
született Kis
Jézusunk!

KOZLINA Tudtam én mindjárt, hogy akár öt pohár-köszöntőre is futja az erejéből!

BAJDO Most nekem! Most én jövök!

MIKAC *(nehezen kap levegőt)* Te már megkaptad a magadét, mikor Kozlina volt soron. Ami érvényes a feje, az érvényes — a farokra is... Lasica és Lukesa következik... Kettőjükre egy köszöntő, egy pohár, hisz egyek ők, csak a gatyamadzagjuk színe más. Kedves művészek és honfiak! Hazafiúi büszkeségtől áthatva... nem szolgáltatók ti a megszállót... szívvel-lélekkel, mint némelyek... csupán fizikailag és akaratotok ellenére... titokban egyenesen gyűlöltétek... Sőt! Néha titkon a zsebébe nyúltatok, jó mélyen... A hazafiúi lelkesedés, melyet a megszállás hosszú éveig elnyomott... csak a felszabadulás után törhetett felszínre... igaz, akkor aztán gőzerővel... Mivel azon_ ban a megszálló, akin bosszút állhattatok volna, már nem volt sehol, egyik a másiktoknak szolgált a bosszú tárgyául... Így történt, hogy a haza a lelkesedések nélkül árválkodik ... a lelkesedések pedig haza nélkül ... Némi kárpótlásul eldalolok két hazafias nótát... *(Énekel, a többiek is)*

Horvátország nem veszett el még,
Amíg mi itt élünk,
És amíg mindnyájan bátran
Ontjuk érte vérünk...

Most Lasicának egyet!

Nem hagyunk el, szűrke sólyom,
Karagyorgyevics vezérünk!
Ha az óra eljő, hívjál!
Zászlód alá lépünk...

(Éneklés közben Mikac a szívéhez kap, és a földre rogy)

MURINA *(odaugrik hozzá)* Mit csináltak, emberek! Meg akarjátok ölni?! Nem látjátok, hogy nem bírja? *(Föl-emeli, a székre ülteti. Mindenki elhallgat, körülállják Mikacot. Csönd)*

MIKAC *(egy kicsit magához térve)* Mi van ... Azt hit-tétek, olyan könnyen beadom a kulcsot? Semmi bajom... Berúgtam... Leittam magam, az anyját... *(Végső erőfeszítéssel föláll, de alig bírja egyenesen tar-tani magát)*

BAJDO Hát persze, részeg... Maga is bevallja. Mi meg rögtön, hogy...

KOZLINA Egészségedre, Mikac!

MIND Egészségedre!

BAJDO Elvtársak!... Ha már ilyen jól mulatunk, javaslok még valamit. Temetkezési vállalatnál vagyunk, igaz? Van itt koporsó, kereszt, pap, koszorú, minden... Temessük hát el a bánatot!

MINDNYÁJAN Hurrá! Nagyon helyes! Temessük el!

Szétszélednek, majd Lasica és Lukesa behozza azt a koporsót, amiben Tica van. Bajdo egy keresztet nyom Don Felicio kezébe

DON FELICIO Vissza, bűnösök... Leitattatok egy egy-házi személyt, pogány banda... *(Felemeli a keresztet)* Térdre a Megváltó színe előtt... Jusson eszetekbe, hogy trágya vagytok és trágyává lesztek ... Nem iszom többet. Ilyen istentelen hülyékkel, mint ti... Krisztus nem azért szállt le a földre, hogy a részegesekért és a nagybélűekért haljon meg... Adjátok ide a bűnök eme forrását, hadd zúdítom a zsigereimbe ! *(Mégfogja az üveget és nagyot híz belőle)*

BAJDO Figyeltetek, elvtársak? Mint a szivacs. Életében először rüg be, pedig eleget köstolgtatt!

DON FELICIO Aki nem ragad nyakon egy lityi vöröset, és nem áll be mögém a gyászmenetbe, azt nem fogom szeretni...

Don Felicio egyik kezében kereszt, a másikban az üveg, mögötte Lasica és Lukesa a koporsóval, majd Bajdo és Kozlina a koszorúkkal. A menet az asztal, körül halad, énekelve

MINDNYÁJAN Mikor az egek és a földek,
Megindultanak ...

Mikac hirtelen meginog és el is dőne, ha Murina nem kapná el és nem ültetné a székre

MURINA *(látja, hogy Mikacot egyre jobban elhagyja, az ereje)* Álljatok meg... Állj ... Nagyon rosszul van... Mikac ... Hol az aszpirinéd?

Mind Mikac köré sereglenek, aki már alig tud beszélni

MIKAC Hagyd el, Murina... késő... A hordó lefelé gurul... felgyorsult... nem lehet többé megállítani... Mindjárt széttörök a sziklán... Kár ... nem fogom lát-ni az utolsó jelenetet... mikor megtudjátok, hogy Gorskovics és az ifjú Della Scala lóvá tett benneteket... Túl korán hull le a függöny... Csak ott fönt röhögöttek majd... Szent Péter kapujában... Á, sebjaj ... legalább lesz mivel agyonütnöm az időt... amíg a beosztásomra várok...

LUKASA Félrebeszél!

DON FELICIO Hm? Mintha az agónia kezdődne.

MIKAC Nem, nem, jól tudom, mit beszélek... Magam-nál vagyok... Az a fiatalember nem lehet Michelangelo Della Scala fia... én tudom a legjobban... Michelangelo Della Scala... én vagyok... soha nem árultam el... nem szeretnék a Della Scalákat errefelé ... Meg minek is... mikor rég megtagadtam magam... összejátszottak Gorskovicssal... tudtam, de hallgattam... történjék, aminek történnie kell... Bocsássatok meg... nem akartam a károtokat ... csak a bennetek lakó kapzsiságot megbüntetni... mert az hártalan... éljetez boldogan, erőben-egészségben..., de bölcsebben és becsületesebben, mint idáig... Most már bátran kimondhatjátok ... hogy egyetlen Della Scala... sem él többé ... *(Összecsapja a kezét)* Ecco la! *(Feje és keze lehanyatlík, mozdulatlaná dermed a széken)*

MURINA *(szűkülve)* Mikac ... Mikac . .

Mind némán állnak. Don Felicio Mikachoz lép, és rutinosan keresztet vet rá. Hosszú szünet, mindenki maga elé mered

KOZLINA Emberek... és ha igaz, amit mondott?... Hallatlan szegyenbe kerülnénk Bajdo... Rohanj a szállodába... Mondd nekik, tartóztassák föl Gorskovicsot, bármi módon... ha másként nem megy, erő-szakkal. Nem lóghat meg!

Bajdo cl

DON FELICIO Bizony, nagyon kellemetlen lenne. Ha legalább nem alakítottuk volna át a kriptát, nem állítottuk volna azt a mellszobrot, mondhatnánk, hogy nem történt semmi. De így... ott marad butaságunk emlékoszlópa.

KOZLINA Maga beszél, Don Felicio? A szégyen volna a legkevesebb. A fő dolog — a pénz. Könnyű magának, semmit nem veszíthet, de mi több, mint húsz-milliót kiguberáltunk. Ki teszi ezt most vissza a vállalati kasszába?

DON FELICIO Hogy én nem veszíthetek semmit?! Isten a tanúm, önkéntes adományként kerek hatszáz-ezret adtam.

MURINA Térjetek magatokhoz, emberek! Hogy tudtok most ilyesmiről beszélni! A szemük láttára meghalt egy ember!

KOZLINA Ugyan, Murina, hagyjál már legalább te... Neki könnyű. Mi azonban... mihez kezdünk? Nekünk jól befűtöttek

Visszajön Bajdo

Mi van? Miért nem vagy a szállodában?

BAJDO Találkoztam a fiúval a recepcióból. Gorskovics húsz perccel ezelőtt ismeretlen irányba távozott. A fiú épp a számláját hozta. Mert azt sem fizette ki. *(Valami papírt ad Kozlinának)*

KOZLINA Az isten ízélje meg, szóval, igaz... kész... Végünk ... Most mi lesz, a kurva anyánkat?

BAJDO Azt hiszem, a legokosabb lenne bejelenteni a rendőrségnek, adjanak ki körözést. Mind a kettőről tudunk személyleírást szolgálni. Nem lesz nehéz meg-találni őket, nem juthattak messzire.

KOZLINA Megőrültél! Az tenné be nekünk végképp a kaput! Ha meg is találják őket, minket rögtön lecsuknának: közpénzek hűtlen kezelése... műemlékek

eladása egy álkapitalistának... amit akarsz. Megírnák, az újságok, egész Jugoszlávia rajtunk röhögne, plusz, még börtönbe is csuknának.

LUKESA Javasolhatok valamit?

KOZLINA Mondjad, Lukesa, mondjad, hogy aranyozzam be a szád!

LUKESA Most a legfontosabb titokban tartani, amit csak lehet. A pénzt már úgyis fújhatjuk. A többi meg maradjon, ahogy van, vagyis a kriptá is meg minden egyéb. Úgy csinálunk, mintha az igazi Gorskovics vet-te volna meg, és visszautazott volna Amerikába. Így senki nem marad gyalázatban. Az emberek idővel meg-feledkeznek az egészről — a kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad.

KOZLINA A káposzta! És a húszmillió?

LASICA Azt hiszem, kitűnő ötlet. Én mellette vagyok.

KOZLINA Persze! A remekműved marad a helyén, nem vesztesz semmit!

LASICA Hogyhogy? És hogy potyára dolgoztam? Lasica nem szokott ilyesmihez, testvér!

LUKESA Ne aggódj, Kozlina! A pénzzel majd csak lesz valahogy. Apránként összespóroljuk és visszatesszük. Most az a legfontosabb, hogy senki ne tudja meg az igazat... az kerülne nekünk igazán sokba!...

KOZLINA *(letörve)* Úgy néz ki, igazad van... Ez most az egyetlen kiút... Jaj, ha a kezem közé kerülne ez a két gazember... Darabokra tépném őket... a vérüket innám

E pillanatban tompa ütések hallatszanak, deszka reped, s a középre állított koporsóból Tica bújik elő, a ruháját porolgatva

TICA Mondanék valamit. Hallottam mindent, tudok mindent, indulhatnék is rögvést a rendőrségre, hogy ott mindent kitaláljak. Ha azt akarják, hogy hallgassak, teljesítsék a kívánságaimat: Legelsőbb is a tanács utaljon ki nekem egy szobát, ágyastul, bárhol a városban. Másodszor, havi segélyt, háromezer dínárt, harmadszor, kis darab földet, amit művelhetek, amiből megélek. Negyedszer : kell nekem egy számár, amin kijárok a földre meg vissza. Ötödször, egy istálló, ahol a szamaramat tartom...

Mindenki döbbenet bámulja, tátott szájjal, s így maradnak némán, mozdulatlanul. Tica szavai közben lassan lemegy a függöny

Felelős kiadó: *Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója*

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, Miskolc — 1982 — 6018 — Felelős vezető: Kilián Béla igazgató